

ประมวลผลการส่งกล้าเสวต ๒๕๖๕

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
กระทรวงการอุดมศึกษา

การฟื้นฟูประเพณีการสวดไอ้เอ๊วิหารราย
การฝึกอบรม “การสวดไอ้เอ๊วิหารราย” รุ่นที่ ๑
วันที่ ๑๘-๒๐ ตุลาคม ๒๕๔๗

๓๓

ประเพณีการสวดไอ้เอ๊วิหารราย

การสวดไอ้เอี๊ยะหารราย

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๗

ณ วัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา

๓๔

ประเพณีการสวดไอ้เอี๊ยะหารราย

การฝึกอบรม “การสวดไอ้เหว้าหารวาย”

รุ่นที่ ๒

วันที่ ๕-๗ กันยายน ๒๕๔๘

๓๕

ประเพณีการสวดไอ้เหว้าหารวาย

๓๖

ประเพณีการสวดใช้ฮีตท้าว

ประเพณีการสงฆ์เจ้าตำรา

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม

พิมพ์ครั้งที่ ๑

เดือนกันยายน ๒๕๔๘

จำนวน ๑,๒๐๐ เล่ม

ISBN 974-7103-65-6

ต้องการรายละเอียด

กรุณาติดต่อ

กลุ่มศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและชนบทรรมนิยมประเพณี

สำนักส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

โทร. ๐ ๒๒๔๗ ๐๐๒๘ ต่อ ๑๒๐๗ - ๑๒๐๘

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)

๓๑๓/๑ ถนนเพชรเกษม แขวงท่าพระ เขตบางกอกใหญ่

กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๐๐

โทร. ๐-๒๔๖๖-๖๐๕๒, ๐-๒๔๖๖-๖๐๕๓

นายณัฐ ปิณฑวิวัฒน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๔๘

ตำนาน

“ไอ้เอ๋วิหารราย” เป็นทำนองสวดที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จะใช้เรียกนักสวดที่ไม่ได้รับคัดเลือก ให้เข้าไปสวดในวิหารใหญ่ และต้องสวดอยู่ตามวิหารรายรอบพระอุโบสถ วัดพระศรีสรรเพชญ์ เพราะผู้ที่สวดในวิหารใหญ่ได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่ สวดได้ดีคล่องแคล่ว แม่นยำทั้งอักขระและทำนอง โดยเรื่องที่ใช้สวด คือ เรื่องมหาชาติคำหลวง

ต่อมาในสมัยพระเจ้าทรงธรรม ได้มีการแต่งกลอนสวดต่าง ๆ เพิ่มขึ้น มากมาย กลอนสวดที่แต่งขึ้นใหม่จะแต่งด้วยกาพย์เป็นหลัก ได้แก่ ยานี ๑๑ ฉบับ ๑๖ และสุรางคนางค์ ๒๘ นักสวดที่สวดตามวิหารราย จึงนิยมเลือก กลอนสวดที่แต่งขึ้นใหม่ เพราะอ่านง่ายกว่ามหาชาติคำหลวง ทำนองของ การสวดมหาชาติคำหลวงและไอ้เอ๋วิหารราย จึงอาจจะมีส่วนที่แตกต่างกัน ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ในสมัยรัตนโกสินทร์ การสวดมหาชาติคำหลวงและไอ้เอ๋วิหารราย ยังคงถือปฏิบัติสืบเนื่องมาภายในอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แต่ปัจจุบันนี้ ประเพณีปฏิบัติดังกล่าวค่อนข้างจะเลือนหายไปแล้ว และหาผู้สืบทอดได้ น้อยมาก โดยเหตุนี้ในการประชุมคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๗ เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๔๗ ที่ประชุมได้มีมติให้สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติฟื้นฟูประเพณีการสวดไอ้เอ๋วิหารรายขึ้นใหม่ ตามข้อเสนอของนายพงษ์ศักดิ์ พยัคฆวิเชียร กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่ง สำนักงานฯ ได้ดำเนินการมาโดยลำดับ

ในการดำเนินการฟื้นฟูการสวดไอ้เอวหารายในครั้งนี้ สำนักงานฯ ได้จัดพิมพ์หนังสือพร้อมวีซีดีสาธิตการสวดไอ้เอวหาราย สำหรับผู้เข้าอบรม การสวดไอ้เอวหาราย จากผู้แทนจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลางทั้ง ๒๗ จังหวัด ซึ่งสำนักงานฯ จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๕-๗ กันยายน ๒๕๔๘ และสำหรับผู้สนใจทั่วไป โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เสียงขับขานแห่งกลอนสวดจะเป็นส่วนหนึ่ง ในการกล่อมเกลายาวชนให้มีจิตใจที่งดงาม และร่วมกันสรรค์สร้างสังคม สันติสุขให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนตลอดไป

(นางปริศนา พงษ์ทัตศิริกุล)

เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

สารบัญ

หน้า

- ❖ คำนำ
- ❖ สารบัญ
- ❖ โอ้เอัวิหารราย ๑
- ❖ องค์ประกอบการสวดโอ้เอัวิหารราย ๖
- ❖ ธรรมเนียมนิยมในการสวดคำหลวง
และโอ้เอัวิหารราย ๘
- ❖ กลอนสวด : วรรณคดีที่โลกสืบ ๑๒
- ❖ ภาคผนวก ๓๗
ภาพเรื่อง “พระไชยสุริยา” ๓๙
- ❖ คณะผู้จัดทำ ๕๔

ใช้ชีวิตอย่างไร

วัฒนธรรม บุนจัน

นักอักษรศาสตร์ สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร

ภายในบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดารามเมื่อครั้งอดีต หากได้มีโอกาสเข้าไปสักการะพระแก้วมรกตช่วงเทศกาลสวดมหาชาติ คำหลวงระหว่างเข้าพรรษา ก็จะสังเกตเห็นว่าตามวิหารรายหรือศาลารายรอบพระอุโบสถมีนักเรียนนั่งอยู่ในศาลานั้น บนศาลามีการตั้งโต๊ะหมู่บูชา มีม้ารองหนังสือวางไว้ และเมื่อถึงเวลาเด็ก ๆ เหล่านั้นก็จะอ่านหนังสือเป็นทำนองสวดอันไพเราะเวียนกันไปทีละศาลาจนครบหมด ซึ่งการอ่านทำนองสวดที่ว่านั้น ก็คือ “การสวดไอ้เอ้ววิหารราย” หรือที่เรียกว่า “สวดไอ้เอ้วศาลาราย” ก็มี

ศาลาราย วิหารราย หรือพิหารราย ก็คือ ศาลาโถงที่สร้างขึ้นเป็นหลัง ๆ เรียงกันเป็นแถวรอบพระอุโบสถหรือพระวิหาร ส่วนใหญ่ศาลาเหล่านี้มักใช้เป็นที่สำหรับพักผ่อนภายในบริเวณวัด

จุดกำเนิดของการสวดไอ้เอ้ววิหารรายมีมาแต่ครั้งอยุธยา นับเมื่อคราวที่พระบรมไตรโลกนาถ ทรงอุทิศพระราชวังส่วนหนึ่งให้สถาปนาเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ และโปรดเกล้าฯ ให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิต แต่งมหาชาติคำหลวงขึ้นเพื่อใช้สวดในพระอุโบสถ

วัดพระศรีสรรเพชญ์ โดยการณครั้งนั้นมีพระสังฆราชเป็นประธาน เมื่อแต่งคำหลวงแล้วเสร็จจึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฝึกซ้อม นักสวดตามวิหารที่รายรอบพระอุโบสถ และคัดเลือกผู้ที่สวดดี คล่องแคล่ว แม่นยำในอักขระและทำนองขึ้นไปสวดเฉพาะพระพักตร์พระเจ้าอยู่หัว ที่วิหารใหญ่ โดยแบ่งคณะสวดเป็น ๓ ชุด ชุดละ ๔ คน เพื่อสลับเปลี่ยนกัน ส่วนพวกที่ไม่ได้รับคัดเลือกก็ยังคงฝึกสวดกันอยู่ที่ศาลารายเช่นเดิม หรืออาจกล่าวได้ว่าทำนองสวดไม่ว่าจะเป็นพวกสวดตึนนำไปสวดในอุโบสถ หรือพวกสวดไม่ดีใช้ฝึกที่วิหารราย ก็คือทำนองเดียวกัน

การสวดมหาชาติคำหลวงสมัยอยุธยา จะสวดในระหว่าง เข้าพรรษารวม ๓ ครั้ง คือ ตอนเข้าพรรษารั้งหนึ่ง กลางพรรษารั้งหนึ่ง และออกพรรษาอีกั้งหนึ่ง ซึ่งทุกั้งที่มีการสวด พระเจ้าอยู่หัวจะทรง มีพระราชศรัทธาเสด็จพระราชดำเนินมาฟังทุกนัด เมื่อสวดครบ ๓ นัด แล้วก็จะพระราชทานเงินเป็นรางวัล แก่นักสวดทั้ง ๓ ชุด ชุดละ ๑ ชั่ง ซึ่งถือว่าเป็นเงินจำนวนไม่น้อยในยุคนั้น

ตามประวัติวรรณคดี หนังสือมหาชาติคำหลวงกระจัดกระจาย สูญหายไปมากเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ มาถึง รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แห่งรัตนโกสินทร์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตในราชสำนัก แต่งซ่อมมหาชาติคำหลวงในกัณฑ์ที่สูญหายไป คือ หิมพานต์ ทานกัณฑ์ จุลพน มัทรี ลักขณพ และฉกษัตริย์ แม้จะมีการแต่งซ่อมมหาชาติคำหลวง จนครบทั้ง ๑๓ กัณฑ์ แต่ตามความเป็นจริงแล้วมหาชาติคำหลวง มิได้หายเฉพาะเนื้อความเท่านั้น บรรดาทำนองสวดซึ่งถือเป็นหัวใจ ของการนำเสนอเรื่องดังกล่าวก็หายไปด้วย ดังที่พระบาทสมเด็จพระ

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงอธิบายเพิ่มเติมไว้ในหนังสือพระราชพิธี ๑๒ เดือนว่า ด้วยเหตุที่พระเจ้าทรงธรรมได้ทรงคิดทำนองมหาชาติ คำหลวงที่มีลีลาและเม็ดพรายในการสวดกำกับไว้ในมหาชาติคำหลวง ทุกกัณฑ์ด้วย ดังนั้น แม้จะมีการแต่งมหาชาติคำหลวงเพิ่มเติมขึ้น ในส่วนที่ขาดไปจนครบได้ก็ตาม แต่ก็ไม่มีผู้ใดสามารถที่จะกำหนดแบบขึ้น เป็นทำนองสวดในบทที่แต่งขึ้นใหม่เหมือนเมื่อครั้งอยุธยาได้ มหาชาติ คำหลวงที่สวดอยู่ในสมัยของพระองค์ท่านจึงสมบูรณ์เฉพาะความ แต่ ทำนองสวดยังคงมีอยู่เท่าที่ขาดเท่านั้น หากพิจารณาตามพระราชอธิบาย คงจะกล่าวได้ว่า ทำนองของมหาชาติคำหลวงกับไอ้เอั้วหารายคงมี จุดปรับเปลี่ยนให้แตกต่างกันในสมัยพระเจ้าทรงธรรมนี้เช่นกัน

เมื่อมาถึงยุครัตนโกสินทร์ การสวดมหาชาติคำหลวงก็ยังคงมี สวดเป็นประเพณีสืบมาเหมือนสมัยอยุธยา โดยจัดสวดภายในอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีหัวหน้าคณะสวดได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ ว่า “ขุนทินบรรณาการ” และ “ขุนธำรกำนัน” แต่ภายหลังคนรุ่นต่อมา ไม่ทราบว่ายังคงมีการสวดมหาชาติคำหลวงอยู่ในพระวิหารหลวง และเข้าใจว่าทำนองสวดของมหาชาติที่เห็นฝึกสวดอยู่ตามศาลารายนั้น เหมือนกัน คนทั่วไปจึงเข้าใจว่าทำนองที่ฝึกสวดคำหลวงที่ศาลาราย นั้นคือการสวด “ไอ้เอั้วหาราย” โดยที่ไม่รู้ว่าแท้ที่จริงแล้ว ทำนองของ การสวดไอ้เอั้วหารายกับสวดคำหลวงนั้นมีความแตกต่างกันอยู่มาก แม้แต่ความท้ายกัณฑ์มหาพนฉบับตั้งสวดในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ยังมีว่า

มีนภมโพรเภาพระ
แรกเรียกตามกระทรง

คำหลวง
กษัตริย์สร้าง

ที่ต้นตำสตีปวง
ผ่องอ๋อนแออ่านอ้าง

ป่องเรียก อึงผา
ไ้อัเอ้อัหารราย ฯ

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนสอนหนังสือไทยขึ้นที่โรงทานข้างประตูต้นสน เมื่อถึงเทศกาลที่ขุนทินฯ ขุนธำฯ สวตมหาชาติคำหลวงในพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งกำหนดเริ่มตั้งแต่วันขึ้น ๑๔ ค่ำไปจนต่อวันแรมค่ำหนึ่ง รวม ๓ วัน ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดนักเรียนโรงทานมาสวดที่ศาลารายด้านเหนือของพระอุโบสถด้วย แต่แทนที่จะสวตมหาชาติคำหลวงเหมือนที่เคยปฏิบัติมาก็เปลี่ยนมาเป็นสวดเทียบมูลบทแห่ ต่อมาเมื่อขุนทินฯ ขุนธำฯ ถึงแก่อนิจกรรม การสวดทำนองมหาชาติก็เรียวลง จนปัจจุบันเหลือบุคลากรของกรมการศาสนาเพียง ๒-๓ คน ที่สามารถสวดกัณฑ์มหาพนได้เพียงกัณฑ์เดียวเท่านั้น

เมื่อครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้มีพระราชดำริจะให้มีการสวดตามศาลารายรอบพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดารามทั้ง ๑๒ ศาลา ศาลาละ ๒ คน แต่ข้าราชการในกรมธรรมการขณะนั้นมีน้อย ประกอบกับผู้ฟังไม่ค่อยสนใจฟังสวดเทียบมูลบทแห่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นักเรียนโรงทานนำหนังสือที่ตนเรียนเรื่องใดก็ได้มาเป็นบทสวด จึงส่งผลให้บทที่ใช้สวดไ้อัเอ้อัหารราย เปลี่ยนจากการฝึกหัดสวดความในมหาชาติคำหลวงสมัยอยุธยาเป็นการสวดกาพย์พระไชยสุริยาเสียเป็นส่วนใหญ่

หลังจากโรงเรียนสอนภาษาไทยที่โรงงานเลิกดำเนินการแล้ว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงจัดนักเรียน ชั้นประถมศึกษาจาก ๖ โรงเรียน เข้ามารับหน้าที่สวดโ้เอั้ววิหารรายแทน ได้แก่ โรงเรียนราชวินิต โรงเรียนมหาวิราษณ์ โรงเรียนวัดชัยชนะสงคราม โรงเรียนวัดพลับพลาชัย โรงเรียนวัดอมรินทราราม และโรงเรียน วัดประยูรวงศาวาส ซึ่งทั้ง ๖ โรงเรียนดังกล่าว ได้รับหน้าที่สวดโ้เอั้ว วิหารรายมาระยะหนึ่งก่อนที่จะหาผู้สืบทอดการสวดต่อไม่ได้ในเวลาต่อมา

ธรรมเนียมการสวดโ้เอั้ววิหารรายแต่โบราณนั้น ก่อนสวด ในแต่ละศาลาจะต้องจัดโต๊ะหมู่บูชา มีเชิงเทียน แจกันดอกไม้ กระถางธูป พร้อมม้าสำหรับวางหนังสือสวด ๑ ตัว เมื่อถึงเวลาสวด คณะนักเรียน ที่สวดจะนำหนังสือสวด คือกาพย์พระไชยสุริยามาเปิดวางไว้บนม้านั้น เมื่อจะเริ่มรอบแรก ผู้สวดทั้งหมด ในศาลา อาจจะมี ๒-๔ คนนั่งคุกเข่า คนหนึ่งจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเสร็จแล้วกราบเบญจางคประดิษฐ์ พร้อมกัน จากนั้นจึงเปลี่ยนเป็นนั่งพับเพียบอ่านกาพย์พระไชยสุริยา การสวดโ้เอั้ววิหารรายนี้จะสวดกันไปทีละศาลา เมื่ออ่านจนครบและจะขึ้น รอบสอง คราวนี้ไม่ต้องจุดธูปเทียนแต่ยังคงกราบเบญจางคประดิษฐ์อยู่ การสวดจะเลิกเมื่อพระสงฆ์เริ่มแสดงพระธรรมเทศนาในพระอุโบสถ

จะเห็นได้ว่า การสวดโ้เอั้ววิหารรายก็คือทำนองการอ่าน หนังสือสวดของเด็กนักเรียน ซึ่งใช้กลอนสวดเป็นแบบเรียนฝึกอ่าน ในสมัยที่วัดยังทำหน้าที่เป็นสถานศึกษาอยู่ และที่มาของชื่อก็มาจากการที่ผู้อ่านหรือผู้สวดจะต้องมาสวดตามวิหารรายรอบพระอุโบสถ ในช่วงเทศกาลต่าง ๆ นั่นเอง

องค์ประกอบการสวดไอ้เอั้วหารราย

เกษม กองอร่าม

วิทยาลัยนาฏศิลปกรุงเทพฯ กรมศิลปากร

การสวดไอ้เอั้วหารรายมีการปรับเปลี่ยนมาหลายยุคหลายสมัย ทั้งเรื่องราวที่ใช้สวด ทำนองสวด ตลอดจนกระทั่งวิธีการสวด ซึ่งในปัจจุบันมีองค์ประกอบสำคัญในการสวดไอ้เอั้วหารราย ดังนี้

๑. ผู้สวด

ผู้สวดไอ้เอั้วหารราย นิยมใช้เป็นคู่ คือ ตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ชุดสวดหนึ่งเรียกว่า “สำหรับ” ซึ่งนักสวดสำหรับหนึ่งอาจจะ มี ๔ คน ๖ คน หรือ ๘ คน ก็ได้ โดยมีต้นเสียง ๑ คน เป็นผู้สวดนำ นอกนั้นเป็นผู้สวดรับ ตามทำนองของการสวดในแต่ละบท (ต้นเสียงหรือผู้นำสวดนั้น จะเป็นผู้หนึ่งผู้ใดในสำหรับก็ได้)

๒. หนังสือกลอนสวด

หนังสือมักเป็นรูปคัมภีร์ใบลานหรือสมุดข่อย เนื้อหาหรือเนื้อเรื่อง ที่เขียนบันทึกมักเป็นวรรณกรรมที่มีพุทธธรรมสอนใจ อาจเป็นเรื่องชาดก หรือเรื่องลักษณะอื่นที่มีคำสอนโดยอ้อมก็ได้ ลักษณะคำประพันธ์ ที่ใช้แต่งเรื่องที่จะนำมาแต่นั้น มักเป็นคำประพันธ์ประเภทกาพย์ ทั้ง

ภาพยยานี ๑๑ ภาพยฉบั้ง ๑๖ และภาพยสุรางคนางค์ ๒๘ ที่แต่งเป็น
ฉันทลักษณ์อื่นก็มีบ้าง แต่ไม่เป็นที่นิยมนัก แต่ทำนองที่ใช้ในการสวด
ไอ้เอั้วหารายทางหลวง ปัจจุบันมีทำนองสวดเพียง ๓ ทำนอง แต่ละ
ทำนองจะมีลักษณะการสวดที่แตกต่างกันตามลักษณะคำประพันธ์
เรื่องที่นิยมใช้ในการสวดไอ้เอั้วหารายทางหลวง นิยมสวดเรื่อง
ภาพยพระไชยสุริยา

๓. สถานที่

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ปรากฏการสวดบริเวณศาลาราย
วัดพระศรีสรรเพชญ์ ครั้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นิยมสวดที่ศาลาราย
รอบพระอุโบสถ หรือบริเวณศาลารายวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

๔. กำนล

เครื่องบูชา ประกอบด้วย ดอกไม้ ธูป เทียน หมากพลู เงิน
จำนวน ๖ บาท ใส่รวมอยู่ในขันหรือพาน

๕. การแต่งกาย

ในสมัยโบราณมักนุ่งขาวห่มขาว ปัจจุบันคณะสวดได้วิวัฒนาการ
โดยให้ผู้สวดนุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อแขนสั้น คอพวงมาลัย มีผ้าคาดสะเอว

๖. เวลา

นิยมสวดในวันสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น ช่วงเช้าพรรษา
ช่วงกลางพรรษา ช่วงออกพรรษา เป็นต้น หรือวันธรรมสวนะ ซึ่งสวด
ในช่วงเวลาก่อนพระทำวัตรเย็น

ธรรมเนียมนิยมในการสวดคำท้าวสง และไอ้เอวิหารวาย

วัฒน์: บุณจิบ

นักอักษรศาสตร์ สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร

ตามความที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ เรื่อง พระราชพิธี
สิบสองเดือน ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์
ทรงอธิบายว่าการสวดคำท้าวสงนั้นมีมาแต่สมัยอยุธยา ในรัชกาลของ
พระบรมไตรโลกนาถ เมื่อล่วงมาถึงแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรม จึงปรากฏ
ชื่อไอ้เอวิหารวายขึ้น โดยที่ครั้งนั้นยังถือว่าการสวดคำท้าวสงและการสวด
ไอ้เอวิหารรายก็คือสิ่งเดียวกัน ต่างกันเพียงว่าการสวดคำท้าวสงเป็นศัพท์
ที่นิยมใช้เรียกการสวดของนักสวดที่เสียงดีและมีโอกาสถวายการสวด
เฉพาะพระพักตร์พระเจ้าอยู่หัว ในพระวิหารหลวง ส่วนไอ้เอวิหารราย
จะใช้เรียกในเชิงดูแคลนหรือเยาะเย้ยผู้สวดคำท้าวสงที่น้ำเสียงไม่ดี
จึงต้องสวดอวดเสียงไอ้เอวิไปแบบแกน ๆ อยู่ที่วิหารรายหรือศาลาราย
เท่านั้น แต่ก็สามารถสรุปได้ในระดับหนึ่งว่า ในสมัยอยุธยาไม่ว่า
จะเป็นสวดคำท้าวสงหรือสวดไอ้เอวิหารราย ล้วนแต่ใช้สวดในบริเวณ
วัดพระศรีสรรเพชญ์ทั้งสิ้น

๘

ประเพณีการสวดไอ้เอวิหารวาย

ความสับสนของท่านองสวดคำหลวงและไอ้เอั้วหารายมีมานาน
แม้ในหลวงรัชกาลที่ ๕ ก็ยังทรงต้องสอบถามคำว่าสวดไอ้เอั้วหารายนั้น
จะหมายเอาสวดพระมหาชาติคำหลวงหรือจะหมายเอาที่นักเรียนโรงเรียน
อ่านหนังสือเป็นท่านองสวดตามศาลารายกันแน่ จึงได้ความว่า
ที่นักเรียนโรงเรียนสวดตามศาลารายนั้นเพิ่งเกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๕ แห่ง
กรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนคำไอ้เอั้วหารายมีเรียกมาก่อนหน้านั้นแล้ว

เมื่อสืบค้นคำว่า “**พิหารราย**” ให้ลึกลงไปแล้ว พบว่าคำนี้
นอกจากจะมีความหมายถึง ตัวอาคารขนาดย่อมที่สร้างรายเป็นระยะ
อยู่รอบพระอุโบสถแล้ว ยังใช้เรียกสถานที่ที่ฝึกซ้อมสวดมหาชาติคำหลวงด้วย
โดยที่การฝึกซ้อมที่วิหารรายนี้จะไม่ได้ซ้อมแต่สี่คนพอครบสำหรับหนึ่ง
แต่จะใช้เป็นที่ซ้อมสวดพร้อมกันคราวละมาก ๆ แล้วจึงคัดผู้ที่สวดได้ดี
เต็มท่านองสมตามพระราชประสงค์เข้าไปสวดในพระวิหารใหญ่เป็นที่
ทรงฟัง ส่วนพวกที่ฝึกซ้อมไว้มากด้วยกันนั้น ก็ให้ไปสวดที่วิหารราย
ให้สัปปุรุสหายกทั้งหลายได้ฟังกัน

ในสมัยพระเจ้าทรงธรรมได้ทรงเล็งเห็นว่า เพื่อให้อุบาสก
อุบาสิกามีความเลื่อมใส และมีความรู้เรื่องพุทธศาสนายิ่งขึ้น จึงโปรด
ให้สร้างงานวรรณกรรมทางศาสนาเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะ
ทรงโปรดให้มีการแต่งหนังสือกลอนสวดเพิ่มขึ้นอีกหลายเรื่อง เพื่อ
เป็นการสอนคติธรรมทั้งทางตรงและโดยอ้อม หนังสือกลอนสวด
ในสมัยนั้น มีการนำเนื้อความมาจากนิบาตชาดก ชาดกนอกนิบาต รวมทั้ง
ที่เป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ วรรณคดีในราชสำนัก แม้กระทั่งนิทานท้องถิ่น
ที่ดำเนินเรื่องแบบนิบาตชาดกก็นำมาด้วย รูปแบบการประพันธ์โดยมาก
มักแต่งด้วยกาพย์เป็นหลัก ทั้งยานี ฉบัง และสุรางคนางค์ ซึ่งทำให้เรื่อง

ที่แต่งขึ้นใหม่นี้อ่านง่ายกว่ามหาชาติคำหลวงที่แต่งด้วยคำประพันธ์หลายประเภท และใช้ภาษาหรือถ้อยคำที่ลึกซึ้งเกินกว่าคำพูดที่ชาวบ้านทั่วไปใช้กัน ด้วยเหตุนี้ นักสวดที่สวดอยู่ตามวิหารรายในชั้นหลัง จะเลือกสวดกลอนที่แต่งขึ้นใหม่ และแน่นอนว่าต้องมีการคิดทำนองสวดขึ้นใหม่ด้วย ในขณะที่ในวิหารใหญ่ยังคงสวดมหาชาติคำหลวงอยู่เช่นเดิม

เมื่อเข้ามาถึงยุครัตนโกสินทร์ การฝึกสวดมหาชาติคำหลวงเหลือฝึกอยู่เพียงสำหรับเดี่ยว เพื่อพอใช้สวดในพระอุโบสถเป็นคราว ๆ ในพระราชพิธีเท่านั้น คนทั่วไปซึ่งไม่มีโอกาสได้ฟังสวดคำหลวงว่าทำนองเป็นเช่นไร แต่ด้วยความคุ้นเคยกับการฟังสวดไอ้เอวังหารราย ประกอบกับเคยได้ยินได้ฟังประวัติของไอ้เอวังหารรายว่ารากเดิมมาจากการสวดมหาชาติ โดยที่ไม่รู้ว่าตลอดเวลาที่ผ่านมามีทำนองของไอ้เอวังหารรายนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไป จึงมีคนอยู่ไม่น้อยที่เข้าใจว่าสวดไอ้เอวังหารรายเป็นคำตลาด ถ้าเป็นส่วนราชการต้องเรียกว่าสวดมหาชาติคำหลวง เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพิจารณาเห็นว่าชื่อการสวดไม่สมกับความเป็นจริงดังกล่าว ก็ทรงมีพระราชดำริจะฝึกสวดมหาชาติคำหลวงให้ได้มากขึ้น แต่ติดขัดด้วยคนในกรมมีน้อย และดูไม่เป็นประโยชน์อันใด ด้วยเห็นว่าแม้ในยุคนั้นก็ยังหาคนฟังที่จะฟังมหาชาติคำหลวงให้เข้าใจแทบไม่ได้แล้ว จึงโปรดให้จัดนักเรียนมาอ่านหนังสือสวดตามที่ตัวเล่าเรียน เป็นทำนองยานี ฉบับ สุรางคนางค์ ตามแต่ผู้ใดจะถนัดสวดเรื่องใดหรือทำนองใดทุกศาลา

ธรรมเนียมนิยมในการจัดคนขึ้นสวดไอ้เอวังหารรายเมื่อครั้งรัชกาลที่ ๔ คือจัดผู้สวดประจำศาลาละ ๒ คน เด็กที่สวดนุ่งขาวห่มขาว มีรูปเขียนเครื่องบูชาเล็กน้อยทุก ๆ ศาลาเหมือนกัน สวดจบแล้วจะได้

รับพระราชทานเงินรางวัลคนละหนึ่งสลึงต่อวัน ถ้าผู้ใดสวดดี อาจารย์ก็จะนำมาไว้สวดในศาลาที่ใกล้กับทางพระราชดำเนิน ซึ่งบางปีมีการพระราชทานรางวัลพิเศษให้สำหรับที่สวดได้ดีเพิ่มขึ้นด้วย เพื่อเป็นการล่อใจให้เด็กมาสนใจฝึกซ้อมอ่านหนังสือกันให้มากขึ้น

ส่วนธรรมเนียมในการสวดคำหลวงสำหรับใหญ่นั้น คงสวดในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยเริ่มตั้งแต่วันขึ้นสิบสี่ค่ำไปจนต่อวันแรมค่ำหนึ่ง รวมกำหนดเวลา ๓ วัน ที่สวดจะตั้งเตียงโถงไม่มีเพดาน มีตุ้มਾਲย์สำหรับรองหนังสือ แต่ไม่ได้ปักตาลปัตร มีเครื่องนมัสการตระเบมุก ๑ สำหรับ พร้อมทั้งพานหมาก กระโถน ชันน้ำยาเสียง ตั้งคล้าย ๆ กับเตียงพระสวด ผู้สวดคือขุนทินบรรณาการขุนธำรกำนัน ฯลฯ นุ่งขาวห่มขาว ๔ คน โดยที่ ๒ คนจะสวดว่าคาถา ส่วนอีก ๒ คน ทำหน้าที่ว่าคำแปล เมื่อถึงเวลาที่พระสงฆ์จะมานั่งอยู่กับพื้นพระอุโบสถ คณะที่สำแดงธรรมสวดมหาชาติคำหลวงก็ยังคงนั่งอยู่บนเตียงนั้น ต่อเมื่อทรงจุดเครื่องนมัสการทรงศีลจึงให้หยุดและลงจากเตียง จะขึ้นเตียงใหม่อีกครั้งก็ต่อเมื่อพระสงฆ์ฉันไปแล้ว สำหรับรางวัลผู้สวดคำหลวงนั้นมีบันทึกไว้ว่าได้เงินคนหนึ่งวันละ ๑ บาท

การสวดในช่วงเข้าพรรษา ทั้งสวดมหาชาติคำหลวงและสวดโธ่เอั้วหารายนั้น ถือเป็นเรื่องสนุกในธรรมที่ช่วยทำให้บรรยากาศที่คนรุ่นหลังเข้าวัดแล้วรู้สึกครึกครื้นในธรรมรส ไม่น่าเบื่อ แต่น่าเสียดายที่ปัจจุบันบรรยากาศที่มีเสียงก้องแห่งพุทธธรรมอันอวลกลั่นด้วยกลิ่นอายแห่งเสียงสวดขับเช่นนั้นเริ่มจางหายไป เราคงได้แต่รอเพียงว่าจะมีสักวันใหม่ที่ไอล้อนแห่งพุทธธรรมคีตาจะหวนคืนมาสู่วิถีชีวิตของเราอีกครั้ง

ทลจนส่วท : วรรณศถียี่ทโสกสัม

พท.อส. ตรัศลป บุนบจธ

พวอานวยการสถาปนัทยศกษา จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

หากจะกล่าวถึงวัฒนธรรมทางหนังสือหรือวัฒนธรรมทางการอ่านของไทย คนทั่วไปมักเข้าใจว่าหนังสือในสังคมไทยเริ่มขึ้นเมื่อมีการนำเทคโนโลยีด้านการพิมพ์มาใช้ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเริ่มจากที่หมอบรัดเลย์นำแท่นพิมพ์เข้ามาจากสิงคโปร์ แต่ความจริงแล้ว ไทยเรามีวัฒนธรรมทางหนังสือหรือวัฒนธรรมทางการอ่านมาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว หากเป็นการอ่านที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการ “อ่านด้วยหู” กล่าวคือ มีผู้รู้หนังสืออ่านให้คนฟังจำนวนมากที่อ่านหนังสือไม่ออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอ่านหนังสือในวัด ซึ่งมีประเพณีการสวดอ่านหลากหลายประเภทในทุกภูมิภาคของไทย เช่น การสวดอ่านในภาคกลาง มีการสวดพระมาลัย การสวดคฤหัสถ์ การสวดลำ จำวัดพระ เป็นต้น ในภาคอีสานมีประเพณีการอ่านหนังสือผูก การสวดสรภัญญ์ ทางภาคใต้ มีการสวดหนังสือบูต การสวดด้าน และการสวดพระมาลัย ส่วนในภาคเหนือมีการเล่าคำว หรือคำวขอ เป็นต้น

ส่วนหนังสือที่อ่านกันในสมัยก่อนที่เป็นวรรณกรรมวัด นอกจากวรรณกรรมสำคัญ เช่น พระมาลัย มหาเวสสันดรชาดก และชาดก

ต่าง ๆ แล้ว หนังสือหรือวรรณกรรมที่เป็นบันเทิงคดีที่นิยมอ่านกันมาก ตั้งแต่สมัยอยุธยา คือวรรณกรรมที่เรียกกันว่ากลอนสวด

กลอนสวดเป็นคำเรียกประเภทวรรณกรรม (Genre) ประเภทหนึ่ง หมายถึง วรรณกรรมคำกาพย์ที่นำมาอ่านเป็นทำนองสวด (คำว่า “กลอน” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงคำประพันธ์ประเภทกลอนแต่หมายถึง ร้อยกรองหรือกาพย์กลอนนั่นเอง) วรรณกรรมประเภทกลอนสวด แต่งด้วยกาพย์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ กาพย์ยานี ๑๑ กาพย์ฉบัง ๑๖ และ กาพย์สุรางคนางค์ ๒๘ ทั้งยังมีกาพย์ชนิดอื่น ๆ แทรกบ้างเล็กน้อย เหตุที่กลอนสวดใช้แต่คำประพันธ์ประเภทกาพย์ อาจเป็นเพราะกาพย์ แต่งได้ง่าย มีลีลาจังหวะราบรื่น และมีท่วงทำนองสวดอ่านหลายทำนอง ในสมัยก่อนกาพย์เป็นคำประพันธ์ที่ใช้แพร่หลาย โดยใช้แต่งหนังสือ สอนอ่าน ตำรา และหนังสืออ่านเล่นด้วย ส่วนเนื้อเรื่องของกลอนสวด ส่วนใหญ่เกี่ยวกับพุทธศาสนา โดยมีเนื้อเรื่องที่มุ่งสั่งสอนข้อธรรมะ โดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งได้แก่ ชาดกและเรื่องที่ตั้งเลียนแบบชาดก การนำวรรณกรรมประเภทกลอนสวดมาสวดอ่านเป็นท่วงทำนอง เป็นประเพณีนิยมของคนไทยที่มีมาแต่โบราณกาล และเพิ่งจะเริ่มเสื่อม ความนิยมลงในตอนปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเป็นระยะที่อารยธรรม ตะวันตกเผยแพร่เข้ามาในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น และความเจริญ ก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการพิมพ์ค่อย ๆ มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ วรรณกรรม ทำให้ประเพณีการอ่านหนังสือเปลี่ยนไปจากการ “อ่าน ด้วยหู” หรืออ่านออกเสียงเพื่อผู้ฟังจำนวนมาก เป็นการ “อ่านด้วยตา” หรือการอ่านเฉพาะบุคคลมากยิ่งขึ้น

กำเนิดของกลอนสวดอยู่ที่วัด ทั้งนี้สืบเนื่องจากประเพณี
ดั้งเดิมของไทย พุทธศาสนิกชนไปบำเพ็ญกุศลร่วมกันในวัดในวัน
นักขัตฤกษ์ต่าง ๆ เช่น วันพระ วันเข้าพรรษา เมื่อว่างจากสวดมนต์
หรือฟังเทศน์ก็ใช้เวลาว่างนั้นสนทนาธรรม เล่าเรื่องทางศาสนาหรือ
นำหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนามาอ่านสื่อกันฟัง แต่เดิมเรื่องที่น่าสนใจ
คงเป็นร้อยแก้วอย่างทำนองธรรมวัตร ต่อมาจึงมีการนำชาดก ธรรมคติ
และนันทานมาแต่งเป็นกลอนสวด เมื่อศาสนิกชนได้ฟังเสียงสวด
ที่ไพเราะรื่นหู เกิดเลื่อมใสศรัทธาด้วยความเพลิน ๓ ประการ คือ เพลินทำนอง
เพลินข้อความในเนื้อหา และเพลินภาษาที่กลั่นกรองเป็นบทกลอน
กลอนสวดจึงได้รับความนิยมแพร่หลาย วัดในท้องถิ่นที่เจริญแล้ว
มีประเพณีอ่านหนังสือสวดในวันนักขัตฤกษ์เป็นประจำ

จุดมุ่งหมายเริ่มแรกของกลอนสวดคือ การมุ่งสอนคติธรรม
พร้อมกันนั้นก็มุ่งให้ความบันเทิงสนุกสนานด้วย เรื่องที่นำมาสวดอ่าน
ในระยะแรกเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น ชาดกต่าง ๆ ต่อมา
เมื่อกลอนสวดได้รับความนิยมมากขึ้น จึงเกิดการแต่งเรื่องใหม่เลียนแบบ
ชาดก โดยอาจนำเนื้อเรื่องมาจากนิทานพื้นบ้านหรือตำนานต่าง ๆ หรือ
คิดเนื้อเรื่องขึ้นใหม่ กลอนสวดประเภทหลังนี้มีลักษณะเป็นนิทาน
ประโลมโลก เนื้อเรื่องเน้นการผจญภัยโลดโผนมากกว่ากลอนสวด
ที่มาจากชาดก จุดมุ่งหมายที่จะสอนคติธรรมก็ลดน้อยลง อย่างไรก็ตาม
โครงเรื่องของกลอนสวดมีลักษณะร่วมจนเป็นแบบฉบับแนวคิดที่เสนอ
มีลักษณะคล้าย ๆ กัน คือ แนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องบุญบาป
โดยเน้นย้ำให้ศาสนิกชนหมั่นทำบุญทำทาน เนื้อเรื่องของกลอนสวด

ที่แต่งเลียนแบบชาดกมีลักษณะสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านอย่างเด่นชัด มักเสนอปัญหาชีวิตครอบครัว เช่น ปัญหาขัดแย้งระหว่างเมียน้อย-เมียหลวง แม่เลี้ยง-ลูกเลี้ยง พ่อตา-ลูกเขย แม่ผัว-ลูกสะใภ้ เป็นต้น

“กติกา” วรรณกรรมประเภทกลอนสวด

กลอนสวดในฐานะประเภทวรรณกรรม นอกจากหมายถึงวรรณกรรมที่แต่งด้วย คำประพันธ์ประเภทกาพย์แล้ว เอกลักษณะของวรรณกรรมประเภทนี้อาจพิจารณาได้จากลักษณะเนื้อหา ซึ่งวิเคราะห์ได้จากแนวคิด ลักษณะตัวละคร โครงเรื่องและการดำเนินเรื่อง หากพิจารณาว่าวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ๆ จะมี “กติกา” วรรณกรรมกำกับ กลอนสวดในฐานะประเภทวรรณกรรมมีกติกาวรรณกรรม ได้แก่ การเป็นวรรณกรรม คำสอนของวัด การดำเนินเรื่องแสดงถึงแนวคิดที่ว่าชีวิตถูกกำหนดแล้วด้วยบุรพกรรม ชีวิตประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งสองด้าน คือทุกข์และสุข การเล่าเรื่องโดยให้ผู้ฟังรู้เรื่องล่วงหน้าของตัวละคร การใช้กลวิธีให้ผู้สวดเป็นผู้เล่าเรื่องและเล่าเรื่องโดยตัดสลับไปมาระหว่างโลกแห่งจินตนาการและโลกแห่งความจริง ดังนี้

๑. วรรณกรรมคำสอนของวัด

กำเนิดของกลอนสวดอยู่ที่วัด จุดมุ่งหมายเริ่มแรกของวรรณกรรมประเภทนี้ คือ การสั่งสอนคติธรรมโดยใช้กลวิธีการสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม การมุ่งสอนคติธรรมโดยตรงมีลักษณะคล้ายการเทศนา เพียงแต่ใช้รูปแบบคำประพันธ์เข้าช่วยทำให้น่ามาสวดอ่าน

ได้ไพเราะ มีท่วงทำนองน่าฟังมากกว่าการเทศนาธรรมดา วิธีการนี้ใช้กับกลอนสวดที่มุ่งสอนคติธรรมโดยตรง ส่วนการสอนคติธรรมทางอ้อมใช้วิธีการยกนิทานหรือชาดกเพื่อใช้เรื่องราวที่มีพฤติกรรมของตัวละครเป็นอุทาหรณ์นำไปสู่แนวคิดอันเป็นคติเตือนใจ

วิธีการเสนอแนวคิดซึ่งเป็นคติธรรมทางพุทธศาสนา จึงแตกต่างกันระหว่างกลอนสวดที่มุ่งเสนอคติธรรมโดยตรงกับกลอนสวดที่มุ่งเสนอคติธรรมโดยอ้อม อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมประเภทกลอนสวดแบ่งเป็น ๒ ประเภทย่อย ๆ (Sub-genres) กล่าวคือกลอนสวดที่มุ่งเสนอคติธรรมโดยตรง จะใช้วิธีการแบบเทศนาโวหาร คืออธิบายความและใช้สาธกและอุปมาโวหารประกอบ กลอนสวดประเภทนี้มักมีขนาดสั้น เพราะหากยืดยาวเกินไปไม่อาจดึงดูดความสนใจของผู้ฟังได้ โดยมากมักมุ่งเสนอแนวคิดหลักอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น อนิจจังสัญญา ศีลห้า ทาน บารมี เป็นต้น แต่จุดมุ่งหมายร่วมกันของกลอนสวดประเภทนี้คือ มุ่งให้ศาสนิกชนหมั่นบำเพ็ญบุญกุศลเป็นสำคัญ

ส่วนกลอนสวดที่มุ่งเสนอคติธรรมโดยอ้อมใช้วิธีการยกชาดกหรือนิทานเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลินในเนื้อเรื่องซึ่งดำเนินไปตามแนวปรัชญาพุทธศาสนา วิธีการนี้อาจได้ผลต่อผู้ฟังมากกว่าวิธีการแรก เพราะสามารถดึงดูดความสนใจด้วยเนื้อเรื่อง พฤติกรรมตัวละครและบทพรรณนาต่าง ๆ ในขณะเดียวกันก็แทรกคติธรรมต่าง ๆ ไปด้วยชาดกหรือนิทานซึ่งเป็นบันเทิงคดีหรือเรื่องสมมติ (fiction) เหล่านี้ จะได้รับการนำเสนอให้มีสถานะเปรียบเสมือนเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในอดีต วิธีการเสนอบันเทิงคดีหรือเรื่องสมมติในกลอนสวดให้ดูเหมือนเป็นความจริงที่เกิดขึ้นมีหลายวิธีการด้วยกัน

วิธีการแรก คือการอ้างถึงแหล่งที่มาของเรื่อง ที่มาของเรื่องอาจได้มาจากพระไตรปิฎก เช่น พระสูตรต่าง ๆ นิบาตชาดก หรือเรื่องนอกพระไตรปิฎกอาจเป็นชาดกนอกนิบาต พระสุตรนอกพระไตรปิฎก หรือกล่าวถึงที่กว้าง ๆ ว่ามาจาก **“พระบาลี”** การอ้างอิงแหล่งที่มาว่ามาจากคัมภีร์ทางศาสนาทำให้ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสเชื่อถือและตั้งใจฟังเรื่องราวเหล่านี้ราวกับฟังข้อธรรมะทางศาสนา

วิธีการที่สอง เป็นวิธีการที่อาจใช้ควบคู่ไปกับวิธีการแรก และเพิ่มความหนักแน่น น่าเชื่อถือของเนื้อหามากยิ่งขึ้น วิธีการนี้คือการกล่าวว่าเนื้อเรื่องที่จะเล่าต่อไปนี้ เป็นพุทธวจนะหรือพุทธฎีกาหรือเป็นเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ครั้งเมื่อยังอยู่ในสังสารวัฏ ผู้ฟังซึ่งมีศรัทธาและความเชื่อถือในพระพุทธเจ้า จะตั้งใจฟังด้วยจิตใจอันผ่องแผ้ว และถือว่าการฟังเรื่องราวซึ่งแม้จะเป็นเรื่องสมมติหรือบันเทิงคดี ก็เป็นการฟังที่นำไปสู่ข้อธรรมะและจะช่วยให้ได้อานิสงส์

วิธีการที่สาม คือการอ้างว่าเรื่องราวที่เล่าเป็นเรื่องราวที่มีมานานแล้ว การอ้างถึงความเก่าแก่ของเรื่องก็แสดงความน่าเชื่อถือของเรื่องอีกลักษณะหนึ่ง เช่น ในกลอนสวดเรื่อง ดาวเรือง นางอุทัย และมัลลิสผล เป็นต้น

วิธีการที่สี่ เป็นวิธีการที่ไม่ได้กล่าวถึงโดยตรงว่ากลอนสวดเรื่องนั้นเป็นเรื่องจากชาดกหรือพระสูตร แต่การเรียกชื่อตัวละครเอกจะใช้คำที่หมายถึงพระโพธิสัตว์ เช่น **“หน่อพุทธา”** ในกลอนสวดเรื่อง ชินวร **“ทรงพุทธ”** ในกลอนสวดเรื่อง อภัยทัต **“หน่อพระศาสดา”** ในกลอนสวดเรื่อง มัลลิสผล หรือ **“พระโพธิสัตว์”** ในกลอนสวดเรื่อง เดโชไชย การกล่าวถึงตัวละครในเรื่องโดยใช้คำที่หมายถึงพระโพธิสัตว์

ก็ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้โดยปริยายว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องราวของ
พระพุทธเจ้าในอดีตชาติ จึงเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือของเรื่อง
อีกวิธีการหนึ่ง

วิธีการอ้างแหล่งที่มาของเรื่องหรือประวัติความเป็นมา
ของเรื่องเหล่านี้เป็นกติกาวรรณกรรมที่ผู้แต่งหรือผู้สวดจะบอกผู้ฟัง
ตั้งแต่เริ่มต้นเรื่องทำให้ผู้ฟังตระหนักว่าแม้เรื่องเหล่านี้จะเป็นนิทาน
หรือนิยายแต่เป็นเรื่องที่ใช้คติธรรม เป็นเรื่องที่ไม่เหลวไหลเพราะคัมภีร์
ทางพุทธศาสนาหรือเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ

ส่วนแนวคิดหรือหลักธรรมซึ่งนำมาสอนในกลอนสวด
มักเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ชาวบ้านทั่วไปจะเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่าย
ลักษณะเช่นนี้เป็นวิธีการสั่งสอนของพุทธศาสนาซึ่งมุ่งสอนความจริง
ที่เป็นประโยชน์และเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ในปัจจุบัน กล่าวคือ ใช้แก้ปัญหา
ของชีวิตที่เกิดขึ้นได้

๒. ชีวิตถูกกำหนดแล้วด้วยบุรพกรรม

เนื้อเรื่องของวรรณกรรมประเภทกลอนสวดทุกเรื่อง
ดำเนินอยู่บนพื้นฐานหลักคิดว่าชีวิตของบุคคลถูกกำหนดด้วยบุรพกรรม
ของตน ผู้ใดทำกรรมใดผู้นั้นย่อมได้รับกรรมนั้นตอบสนองไม่ช้าก็เร็ว
หากผลของการกระทำยังไม่ส่งผลในชาตินี้จะมีผลให้เมื่อสิ้นชีวิตลง
ต้องไปเกิดใหม่อีกเพื่อชดใช้กรรม กรรมซึ่งยังไม่ก่อผลเป็นปัจจัยสำคัญ
ทำให้มีการเกิดใหม่ การเวียนว่ายตายเกิด ชีวิตจึงยังคงเวียนว่ายอยู่ใน
สังสารวัฏ

หลักคิดเรื่องบูรพกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างโครงเรื่อง วิถีชีวิตของตัวละครและพฤติกรรมในเนื้อเรื่องของกลอนสวดทุกเรื่อง กลอนสวดที่มีลักษณะเป็นชาดกหรือนิทานจะมีโครงเรื่องเหมือนกันเป็นสูตรสำเร็จทุกเรื่อง กล่าวคือจะเริ่มเรื่องตั้งแต่กำเนิดของตัวละครเอก อุปสรรคในชีวิตซึ่งอาจเริ่มตั้งแต่กำเนิด เช่น ถูกพลัดพรากจากมารดา พลัดพรากจากบ้านเมือง อุปสรรคอันเกิดจากการพลัดพรากจากคนรักหรือสิ่งอันเป็นที่รัก เช่น ทรัพย์สมบัติหรือบ้านเมือง อุปสรรคหรือความทุกข์ในชีวิตเกิดขึ้นมากกว่าหนึ่งครั้ง โดยทั่วไปมักมีสามครั้งเป็นอย่างน้อย จากนั้นเรื่องจะจบลงด้วยเหตุการณ์ ที่คลี่คลายในลักษณะที่เป็นไปตามแนวที่คิดว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

ลักษณะโครงเรื่องสูตรสำเร็จของกลอนสวด

กำเนิดตัวละคร

- พระราชาและพระราชินีไม่มีโอรส ทำพิธีขอโอรสจากเทพยดา
- พระราชาหรือพระราชินีฝัน
- กำเนิดตัวละครเอกฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

อุปสรรคชีวิตช่วงต้น

- สาเหตุจากความขัดแย้งภายในครอบครัว : เมียน้อย-เมียหลวง
- มารดาตัวละครเอกถูกกลั่นแกล้ง ใส่ร้ายว่าออกลูกเป็นสัตว์หรือสิ่งของ ถูกขับไล่ออกจากเมือง

- พระเอกพลัดพรากจากบ้านเมือง
และ/หรือมารดา
ผู้ช่วยเหลือ : อาจเป็นพระอินทร์,
ฤษีนำไปเลี้ยง

อุปสรรคชีวิตช่วงกลาง

(มักมีมากกว่า ๑ ครั้ง)

- ได้คู่ครอง
- พลัดพรากจากคู่ครองด้วยสาเหตุ
ต่าง ๆ เช่น
 - ก. ความขัดแย้งภายในครอบครัว :
เมียน้อย-เมียหลวง เช่น กลั่นแกล้งกัน
เพราะความอิจฉาริษยา
 - ข. ความขัดแย้งภายในครอบครัว :
พ่อตา-ลูกเขย พ่อตาให้ลูกสาว
แต่งงานใหม่
 - ค. สาเหตุภายนอก : ยักษ์ลักพาตัวไป
นรกคาบไป
 - ง. สาเหตุจากธรรมชาติ : พลัดกัน
กลางทะเล
 - จ. ถูกทำร้ายจากคนชั่ว : ตายแล้ว
มีพระอินทร์มาช่วยชุบชีวิต
- พระเอกตามนางเอกและได้ภรรยาใหม่
(มักมากกว่าหนึ่งคน)

- ชีวิตบันปลาย**
- ได้โลภียสมบัติ กลับบ้านเมือง
พร้อมภรรยาและลูกได้ครองเมือง
 - ได้ธรรมสมบัติ สละโลภียสุขออกบวช

โครงเรื่องของวรรณกรรมประเภทกลอนสวดมีลักษณะ
ครบวงจร คือ เริ่มจากกำเนิด เทียบโตเป็นผู้ใหญ่ มีครอบครัว และ
ส่วนใหญ่ดำเนินเรื่องจนตัวละครเอกตายไปได้ขึ้นสวรรค์ บางเรื่องกล่าวถึง
การกลับมาเกิดใหม่ เช่น กลอนสวดเรื่อง **สุวรรณรัตน์ สมุทรโคดม**
การให้ภาพชีวิตที่เริ่มจากเกิด เจริญวัย แก่และตายเป็นภาพชีวิต
ที่ดูจะครบวงจรชีวิต แต่ในทางพุทธศาสนา วงจรชีวิตดังกล่าวนี้ผูกพันกับ
ชีวิตในอดีตและในอนาคต ดังนั้นความตายจึงมิใช่ความสิ้นสุดของชีวิต
เป็นเพียงการสิ้นสุดชาตินี้เพื่อไปเกิดอีกในชาติใหม่

แนวคิดเรื่องบุรพกรรมเป็นแนวคิดหลักซึ่งสามารถวิเคราะห์
ได้จากกลอนสวดทุกเรื่อง การเน้นย้ำเรื่องบุญ-กรรมเป็นการให้เหตุผล
ที่ดูจะเพียงพอแล้วสำหรับสาเหตุความเป็นมาหรือพฤติกรรมของตัวละคร
ตัวอย่างที่ชัดเจนตอนหนึ่งจากกลอนสวดเรื่อง **เบญจมาศทอง** ตอน
นางศรีดอกไม้ ธิดาท้าวมโศกราช เมื่อทราบข่าวพระบิดาจะให้อภิเษก
กับโอรสท้าวสามนต์ นางไม่ยินยอม โดยอ้างว่านางหวังแต่เพียงนิพพาน
ไม่ปรารถนาโลภียแต่มีคำอธิบายแทรกกว่าเป็นเพราะกรรมของนาง
ได้เคยสร้างไว้กับท้าวทศวงศ์จึงตั้งใจให้นางหนีออกจากบ้านเมือง
แนวคิดเรื่องบุรพกรรมจึงสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องบุพเพสันนิวาสด้วย

กฎแห่งกรรมมีผลต่อปวงชนทุกผู้ทุกนาม แม้พระพุทธเจ้า
เมื่อใกล้ปรินิพพานก็ยังได้รับ **ผลกรรม** หลังจากพระองค์นั่งแกงสุกร

ของนายจุนทะ พระโรคทวีมากขึ้นจนลงพระโลหิต ทรงเสด็จไปเมือง
กุสินารา ระหว่างทางทรงได้รับความทุกข์เวทนา เมื่อพระอาณนท
จะไปตักน้ำให้เสวย น้ำในแม่น้ำก็ขุ่นข้นเพราะพ่อค้าเกวียนขับเกวียน
ข้ามลำน้ำ ทั้งนี้เป็นเพราะผลแห่งบุรพกรรมตามมาทัน

● อานนท์เถรา	รับพุทธฎีกา	สมเด็จอุชินธร
ฉับปาตรครวโล	ลงไปสาคร	ฉะตักขโธธร
● บังเอิญผลกรรม	อันได้ทรงทำ	ทันพระกรรณ
ใกล้เขานิพพาน	ให้เห็นเวทนา	ขับเกวียนข้ามชล
● เกวียนมาไม่ถอย	นับได้หัวร้อย	พร้อมด้วยโคคน
บ้างอาบบ้างกิน	กระสับกระสั่น	บ้างเกิดขุ่นขึ้น
● พระมหาเถรเจ้า	ดำเนินไต่เต้า	มาถึงคงคา
เห็นน้ำขุ่นขึ้น	ฉนใจหมักหมม	เห็นเป็นอนิจจัง
● ได้น้ำอนิจจัง	แต่พระกรรณ	ตั้งร่มโพธิ์ไทร
ผลกรรมยังทัน	น้ำอัสติธรรมใจ	แก้ตัดอัสติธรรม
● หรือจะอะไรไม่ทัน	อย่าฟังลำคัล	อันเวรใหญ่หลวง
ตั้งเงาตามตน	แห่งคนทั้งปวง	ลัดลัดหนีไป

(พระเจ้าเขานิพพาน เล่ม ๑)

นอกจากนี้หลักคิดเรื่องบุรพกรรมและการเวียนว่าย
ตายเกิด ซึ่งเป็นกติกาวรรณกรรมประเภทกลอนสวดอันมีพื้นฐาน
มาจากปรัชญาศาสนา ยังทำให้ผู้ฟังสามารถยอมรับพฤติกรรมในเรื่อง

ซึ่งดูเหมือนจะไร้เหตุผลในโลกของความเป็นจริง โดยอธิบายว่า
เป็นเพราะบุรพกรรมทำให้เกิดเหตุการณ์ซึ่งไม่น่าจะเกิดขึ้น เช่น อนาคต
เรื่องการนำสัตว์หรือสิ่งของมาแทนทารกเกิดใหม่ ซึ่งสืบเนื่องมาจาก
ความอิจฉาริษยาของเมียน้อยหรือเมียหลวงในกลอนสวดเรื่อง
นางแดงอ่อน เบญจมาศทอง และจำปาสีตัน

ข้อน่าสังเกตประการหนึ่งของแนวคิดเรื่องบุรพกรรม
คือ แม้ว่าหลักคิดเรื่องบุรพกรรม จะกล่าวว่ากรรมอาจสนองผลไม่ช้าก็เร็ว
ไม่ชาตินี้ก็ชาติหน้า แต่ในกลอนสวดทุกเรื่อง ตัวละครฝ่ายร้ายซึ่ง
ก่ออกุศลกรรมเพราะต้นหาในลักษณะต่าง ๆ กันจะได้รับผลกรรม
ตามสนองอย่างทันตาเห็นในชาตินี้เพื่อเน้นย้ำถึงแนวคิดเรื่องทำดีได้ดี
ทำชั่วได้ชั่ว ฝ่ายตัวละครเอกซึ่งประกอบแต่กุศลกรรมแม้จะถูก
บุรพกรรมกำหนดให้ชีวิตต้องพบอุปสรรคนานาประการแต่ในบั้นปลายชีวิต
ก็จะได้พบความสุขทั้งในชั้นโลกียสุข คือ ได้ครองราชสมบัติด้วย
ความเกษมสุขพร้อมมเหสีและโอรสธิดา และในชั้นนอโลกียสุข คือ
สละโลกียสมบัติออกบวช ไครงเรื่องของวรรณกรรมประเภทกลอนสวด
ดำเนินไปด้วยพื้นฐานปรัชญาพุทธศาสนาว่าด้วยบุรพกรรมและ
การเวียนว่ายตายเกิด กฎแห่งกรรมที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
ไครงเรื่องเช่นนี้จึงมีลักษณะเป็นสูตรสำเร็จ ผู้ฟังสามารถคาดหมายเรื่องราว
ในตอนจบได้ ไม่มีกลอนสวดเรื่องใดดำเนินเรื่องแตกต่างไปจากแนวคิด
หลักนี้

หากพิจารณาในด้านวรรณศิลป์ ไครงเรื่องอันเป็นสูตรสำเร็จ
อาจขาดลักษณะที่ชวนให้ติดตาม (Suspense) เพราะผู้ฟังคาดได้ว่า

เรื่องต้องลงเอยด้วยความสุข แนวคิดเรื่องบุรพกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดซึ่งตอกย้ำเป็นแนวคิดหลักอยู่ในกลอนสวดทุกเรื่อง ทำให้ผู้ฟังเกิดความมั่นใจว่ากฎแห่งกรรมเรื่อง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นสังัจจธรรมที่ควรเชื่อถือปฏิบัติตาม แม้ว่าในโลกแห่งความเป็นจริง เหตุการณ์อาจแตกต่างไปเป็นตรงกันข้าม แต่ในโลกของกลอนสวด วิถีชีวิตย่อมเป็นไปตามกฎแห่งกรรมอย่างไม่มีข้อยกเว้น แม้จะมีกรณีที่อาจมีปัญหา ได้แย้ง เช่น ในกลอนสวดเรื่อง **พระเจ้าอุเทน** นางสาววดีตัวละครเอก ฝ่ายหญิงทำความดีมาตั้งแต่เด็ก เหตุไรจึงประสบเคราะห์กรรมถึงไฟครอกตาย เรื่องนี้จำเป็นต้องอธิบายเพิ่มเติมว่าเป็นเพราะบุรพกรรมเช่นกัน เพราะในชาติก่อนนางเคยจุดไฟผิงให้หายหนาว ไฟลามไปไหม้พระปัจเจกพุทธเจ้า แทนที่นางและนางกำนัลจะช่วยเหลือกลับเร่งไหมไฟเพื่อให้ลูกไหม้จนสิ้นซากเพราะเกรงกลัวความผิด กฎแห่งกรรมเรื่อง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว บางครั้งก็เกิดขึ้นเพราะตัวละครเอกเป็นผู้กระทำการตอบโต้ในเชิงแก้แค้น เช่น กรณีของนางอุทัยที่กลั่นแกล้งนางจันทา จนนางทนทุกข์ทรมานตาย ในกลอนสวดเรื่อง นางอุทัย เรื่องของท้าวอุเทน ให้เนียนเนียนางมาค้นที่ที่ละชั้นลงทอดน้ำมันให้นางกินเนื้อของตนเอง หรือเรื่องราวของนางชลศัฎาในเรื่อง สมุทรโคดม ซึ่งถูกบังคับให้แต่งงานกับชายอื่น ทำให้นางสิ้นใจตายแล้วมาเกิดใหม่อาสาอกรบและฆ่าพ่อตนเองตาย

ลักษณะของเนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่องตามกฎแห่งกรรมอย่างเคร่งครัดเช่นนี้ อาจกล่าวได้ว่ากลอนสวดในฐานะเป็นวรรณกรรม คำสอนจากวัดเน้นย้ำศาสนิกชนให้เกิดศรัทธาและความมั่นใจว่า

หากทำดีผลย่อมดี ทำชั่วผลชั่วย่อมตอบสนอง กลอนสวดในฐานะงาน
สร้างสรรค์ทางวรรณศิลป์ได้นำผู้ฟังไปสู่โลกของกลอนสวด ซึ่งอาจเป็น
โลกที่แตกต่างไปจากความเป็นจริงในสังคมแต่เป็นโลกแห่งความจริง
อันพึงใจ ดังคำกล่าวที่ว่างานศิลปะอาจมีเนื้อหาที่แตกต่างไปจากความเป็นจริงในสังคม ความจริงในโลกวรรณกรรมคือความจริงอันพึงพอใจ

๓. องค์ประกอบสองด้านของชีวิต

หลักคิดสำคัญในพุทธศาสนา คือ ธรรมชาติของทุกข์ สาเหตุ
ของทุกข์ ความดับแห่งทุกข์ และวิธีการซึ่งมนุษย์จะบรรลุลความดับสนิท
แห่งทุกข์ได้ด้วยความพยายามของตนเอง พระพุทธเจ้าทรงเทศนาไว้ใน
ธรรมจักรกัปวัตตนสูตรว่า

“ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเป็นความทุกข์อย่างแท้จริง คือ
ความเกิดก็เป็นทุกข์ ความแก่ก็เป็นทุกข์ ความตายก็เป็นทุกข์ ความโศก
ความรำไรรำพัน ความทุกข์ทรมาน และความคับแค้นใจก็เป็นทุกข์
ความประสบด้วยสิ่งที่ไม่เป็นที่รักทั้งหลาย เป็นทุกข์ ความพลัดพราก
ของที่รักทั้งหลายก็เป็นทุกข์ แม้ไม่ได้สิ่งที่ปรารถนาก็เป็นทุกข์ โดยย่อแล้ว
อุปาทานขันธห้าเป็นทุกข์”

(ธรรมจักรกัปวัตตนสูตร : ๑๙)

พระพุทธเจ้าทรงวิเคราะห์กายและจิตของมนุษย์ออกเป็น
ห้าลักษณะ เรียกว่า “ขันธห้า” ได้แก่ รูป คือร่างกายอันประกอบด้วย
อวัยวะและประสาทกับทั้งความอบอุ่นและพลังงานของการดำเนินชีวิต
วิญญาณคือความรู้พร้อมอยู่ เวทนาได้แก่ความรู้สึก ทุกข์หรือเฉย ๆ

สัญญาได้แก่ความกำหนดหมายจำ สังขารประกอบด้วยลักษณะนานา
ประการของจิต ขั้นนี้ห้านี้เรียกว่า **“นามรูป”** การยึดมั่นถือมั่นว่านามรูป
เป็นตัวตนแท้จริงย่อมนำไปสู่ความทุกข์ในลักษณะต่าง ๆ เสมอ

วิถีชีวิตของตัวละครไม่ว่าจะกำเนิดมาอยู่ในฐานะเช่นไร
อาทิ ลูกกษัตริย์หรือคนเชื้อใจ ล้วนต้องพบความทุกข์หรืออุปสรรค
ของชีวิตทั้งสิ้น อุปสรรคเหล่านี้มักแสดงในรูปของการพลัดพราก
กล่าวคือ พลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก เช่น บิดามารดา ภรรยา ลูก
พลัดพรากจากความสุขสบาย คือบ้านเมืองและทรัพย์สินสมบัติ การพลัดพราก
หรืออุปสรรคเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกกว่าชีวิตจะพบความสุขใน บั้นปลาย
ของชีวิต ความสุขเกิดขึ้นเพราะได้พบสิ่งอันเป็นที่รัก คือพบสมาชิก
ในครอบครัว ได้กลับบ้านเมืองของตน และความสุขสูงสุดในทางโลก
คือได้ครองเมือง แม้ตัวละครจะเกิดเป็นคนเชื้อใจแต่เป็นตัวละครเอก
ซึ่งประกอบแต่คุณความดีจะได้พบความสุขสูงสุดในรูปของการได้เป็น
พระมหากษัตริย์ครองบ้านเมืองด้วยความสงบสุข

แม้ว่าแนวคิดสำคัญของพุทธศาสนาจะเน้นเรื่องธรรมชาติ
ของทุกข์และวิธีการดับทุกข์ แต่หลักการสอนของพุทธศาสนาซึ่งเน้นสอน
เรื่องที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ดังนั้นแนวการสอนคตินิยม
ในกลอนสวดจึงมุ่งทิวฐธัมมิกัตถะหรือประโยชน์ปัจจุบันหรือประโยชน์
อย่างที่เราเห็น ๆ ภาพชีวิตในกลอนสวดจึงเป็นชีวิตของปุถุชนที่ยังมีกิเลส
ตัณหา ชีวิตมีทั้งสุขและทุกข์ แต่ความทุกข์มักจะมาก่อนและเกิดขึ้น
บ่อยครั้งในชีวิตกว่าจะพบความสุข องค์ประกอบของชีวิตจึงมีทั้งสุข
และทุกข์เช่นเดียวกับมีดีและชั่วหรือกุศลกรรมกับอกุศลกรรม แนวการ

สั่งสอนเรื่องชีวิตเป็นทุกข์มักเน้นทิวฏฐธัมมิกัตถะและสัมปรายิกัตถะมากกว่าปรมัตถ์อันเป็นเรื่องของนิพพาน โดยมุ่งให้ศาสนิกชนประกอบบุญกุศล ถือศีลห้าและหมั่นทำบุญให้ทานทั้งนี้เพราะนิพพานเป็นเป้าหมายที่อยู่ไกล การกล่าวอ้างถึงนิพพานมักเป็นไปอย่างรวบรัดและเสนอในรูปการออกบวชของตัวละครเอกในตอนท้ายโดยไม่ได้อธิบายชัดเจนนัก

๔. วิธีชีวิตที่รู้ล่วงหน้า

กติกาคือหนึ่งของผู้แต่ง ผู้สวด และผู้ฟังเข้าใจร่วมกันคือ การกำหนดวิธีชีวิตตัวละครไว้ล่วงหน้า ผู้ฟังกลอนสวดสามารถล่วงรู้ชะตากรรมที่จะเกิดกับตัวละครตั้งแต่ต้นเรื่องด้วยความฝัน ความฝันเหล่านี้อาจเป็นเหตุการณ์ทั้งดีและร้าย เช่น มารดาหรือบิดาของตัวละครฝันเมื่อจะมีบุตรหรือธิดา ความฝันเหล่านั้นจะเป็นจริงทุกประการ เช่น ในเรื่อง เบญจมาศทอง เมื่อนางศรีดอกไม้มารดาของเบญจมาศทองทรงครรภ์ นางทรงนิมิตว่าได้ดอกไม้งามแต่ถูกรากหูกึงไป นางวิ่งตามไปถึงโพขยนต์ ชาวนาทั้งสี่ทำนายว่านางจะได้ธิดาและจะถูกพรากไปแต่มีผู้เมตตานำไปชุบเลี้ยง

การใช้ความฝันเป็นสิ่งบอกเหตุล่วงหน้าเห็นได้ชัดเจนที่สุดในเรื่อง ลั่นทอง เมื่อจะเกิดเหตุร้าย ลั่นทองฝันว่า กาใหญ่คาบเพลิงมาไหม้ปราสาทของพระชนกแล้วลามไปถึงปราสาทพระชนนี จากนั้นฝันว่าไปอาบน้ำในสระเพื่อคลายร้อน ได้ดอกไม้มาเชยชม ไทรทำนายฝันว่า กาใหญ่คาบเพลิงมาไหม้ปราสาทหมายถึงพระเจ้าปศุวัติ พระชนกจะสิ้นพระชนม์ภายในสิบห้าวัน นางเกตมาลี พระชนนีจะได้รับทุกข์เวทนา ฝันว่าลงอาบน้ำแสดงว่าลั่นทองจะสามารถกู้สถานการณ์ได้ ช่วยราชกุมาร

ให้กลับร่มเย็นเป็นสุข และช่วยชุบชีวิตพระบิดา และจะได้คุ้มครอง ความฝัน
ซึ่งทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้าอย่างละเอียดเช่นนี้ทำให้ผู้ฟังล่วงรู้เหตุการณ์
ล่วงหน้าว่าชะตากรรมของตัวละครจะเป็นเช่นไรต่อไป

ดังนั้น การดำเนินเรื่องโดยการบอกเหตุการณ์ล่วงหน้า
จึงเป็นกติกาสำคัญในกลอนสวด ซึ่งไม่สามารถประเมินค่าตามหลักการ
ดำเนินเรื่องในปัจจุบัน ซึ่งมักถือว่าเรื่องที่มีปัญหาแปลกใหม่ และ
ผู้อ่านไม่สามารถคาดเดาเหตุการณ์ในท้องเรื่องว่าจะคลี่คลายไปในทางใด
เป็นวิธีการเนินเรื่องที่ดี น่าสนใจ ในกลอนสวดวิธีการดำเนินเรื่องมีลักษณะ
เป็นตรงกันข้าม กล่าวคือ จะบอกเหตุการณ์ไว้ล่วงหน้า ความสนุกสนาน
ของผู้ฟังกลอนสวดจึงไม่ได้อยู่ที่การติดตามเรื่องราวว่าเหตุการณ์
จะคลี่คลายไปอย่างไร แต่อยู่ที่การเกิดอารมณ์ร่วมและการคล้อยตาม
กับเหตุการณ์ในเรื่องเพื่อเน้นย้ำว่าวิถีชีวิตจักต้องดำเนินไปตามบูรพกรรม
ตราบใดที่ชีวิตยังวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ มนุษย์ยังต้องได้รับทุกขเวทนา
ในลักษณะการต่าง ๆ กัน การดำเนินเรื่องตามหลักคิดเรื่องกฎแห่งกรรม
เป็นการเน้นย้ำศรัทธาและความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในหมู่ผู้ฟังกลอนสวด
ให้เข้าใจและยึดมั่นแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

การใช้ความฝันเป็นเครื่องบอกเหตุล่วงหน้า อาจวิเคราะห์
ได้อีกลักษณะหนึ่งว่า สังคมไทยในสมัยนั้นมีความเชื่อว่าความฝัน
เป็นเครื่องทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้า วิธีการดำเนินเรื่องเช่นนี้จึงสัมพันธ์
กับความเชื่อซึ่งยังคงผูกพันกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในสมัยนั้น
อย่างแน่นแฟ้น

๕. ระหว่างโลกแห่งจินตนาการและโลกแห่งความเป็นจริง

เนื่องจากกลอนสวดเป็นวรรณกรรมคำสอนของวัด การดำเนินเรื่องของวรรณกรรมประเภทกลอนสวดมีการตัดเหตุการณ์ สลับไปมาระหว่างโลกในจินตนาการและโลกแห่งความเป็นจริงอยู่เสมอ ด้วยการแทรกอธิบายถึงพฤติกรรมหรือเคราะห์กรรมของตัวละคร บทแทรกของผู้แต่งหรือผู้สวด ซึ่งวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมหรือ เหตุการณ์ในท้องเรื่องด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา ทำให้ผู้ฟังเข้าใจ อุทาหรณ์เหล่านั้นได้ง่ายขึ้นและแจ่มชัด เช่น ในกลอนสวดเรื่องจำปาสดัน ตอนท้าวหนะจักราช พระบิดาของนางสุวัณณธิดาซ่อนนางไว้ในกลอง ใบใหญ่ เพราะครุฑและบิรารมากินผู้คนในเมือง มีอธิบายแทรก ให้ผู้ฟังปลงในสังขารเมื่อยามมรณะมาถึง ในกลอนสวดเรื่อง มัคคิลล เศรษฐีไม่รู้คุณวัวให้คนซึ่งบันดาลให้ตนร่ำรวย เมื่อเวรกรรมตามทัน เศรษฐี ต้องตกยากเป็นยาจกเข็ญใจ มีอธิบายให้ผู้ฟังตระหนักถึงกฎแห่งกรรม

หากพิจารณาในแง่กลวิธีการเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องใน กลอนสวดใช้กลวิธีให้ผู้สวดเป็นผู้เล่าเรื่อง แม้ว่าในขณะที่เล่าเรื่องจะมี บทพรรณนาเพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม และยังสร้างเงื่อนไข ของกาลเวลาว่าเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องราวของพระโพธิสัตว์เพื่อให้ผู้ฟัง จินตนาการไปในโลกของอดีตชาติ แต่ผู้แต่งและผู้สวดจะไม่ปล่อยให้ ผู้ฟังจินตนาการไปในโลกของจินตนาการด้วยตนเอง ดังนั้นจึงสอดแทรก คำวิเคราะห์วิจารณ์เหตุการณ์ในเรื่องด้วยกฎแห่งกรรมเป็นระยะ ๆ ขณะที่ ฟังการสวดอ่าน ผู้ฟังจึงต้องยอมรับในกติกาของการข้ามกลับไปกลับมา ระหว่างโลกแห่งจินตนาการและโลกแห่งความเป็นจริงดังกล่าวนี้

กติกากของกลอนสวดเป็นกฎซึ่งผู้แต่ง ผู้คัดลอก ผู้สวด และผู้ฟัง ยอมรับร่วมกันในกระบวนการถ่ายทอด และในขณะสวดอ่าน กติกาเหล่านี้ทำให้กลอนสวดในฐานะเป็นประเภทวรรณกรรมประเภทหนึ่ง มีเอกลักษณ์ต่างไปจากวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ

วรรณกรรมกลอนสวดมีพัฒนาการเป็นสองยุค คือ ยุคความเก่า และยุคความใหม่ กลอนสวดยุคความเก่ามักมีโครงเรื่องเดียว เสนอแนวคิดชัดเจน มีขนาดไม่ยืดยาว กลอนสวดยุคความใหม่นำเนื้อเรื่องเก่า มาดัดแปลงแต่งเติม เสริมต่อ เนื้อเรื่องมีขนาดยืดยาว มีโครงเรื่องซ้อน ประกอบด้วยโครงเรื่องหลักและโครงเรื่องสืบเนื่อง เนื้อเรื่องกล่าวถึง ตัวละครหลายรุ่น แนวคิดที่นำเสนอไม่ชัดเจนและเน้นความบันเทิงมากกว่า การมุ่งเสนอคติธรรม พัฒนาการของกลอนสวดในขั้นสุดท้ายคือ ยุคที่มีการพิมพ์กลอนสวดและประเพณีการสวดอ่านได้รับผลกระทบ จากเทคโนโลยีด้านการพิมพ์ทำให้การสวดอ่านลดน้อยลง และกลอนสวด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีการสวดอ่านก็เสื่อมสลายลงไปด้วย

แม้ว่าปัจจุบันวัฒนธรรมการสวดอ่านหนังสือแทบจะสูญหายไปแล้วจากสังคมไทย เพราะการอ่านได้เปลี่ยนเป็นการอ่านด้วยตา ตามแบบตะวันตก วรรณกรรมซึ่งแต่งสำหรับสวดก็ยังคงมีหลงเหลือ อยู่เป็นจำนวนมากในรูปของต้นฉบับตัวเขียนหรือสมุดไทย เฉพาะที่ แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติก็มีจำนวนถึง ๑๔๑ เรื่อง นับเป็น จำนวนเล่ม ๓๐๗ เล่ม เป็นสมุดไทย ๖๖๗ เล่ม สมุดฝรั่ง ๔๐ เล่ม มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นประจักษ์พยานที่จะทำให้อนุชนรุ่นหลัง เข้าใจวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าของสังคมไทย

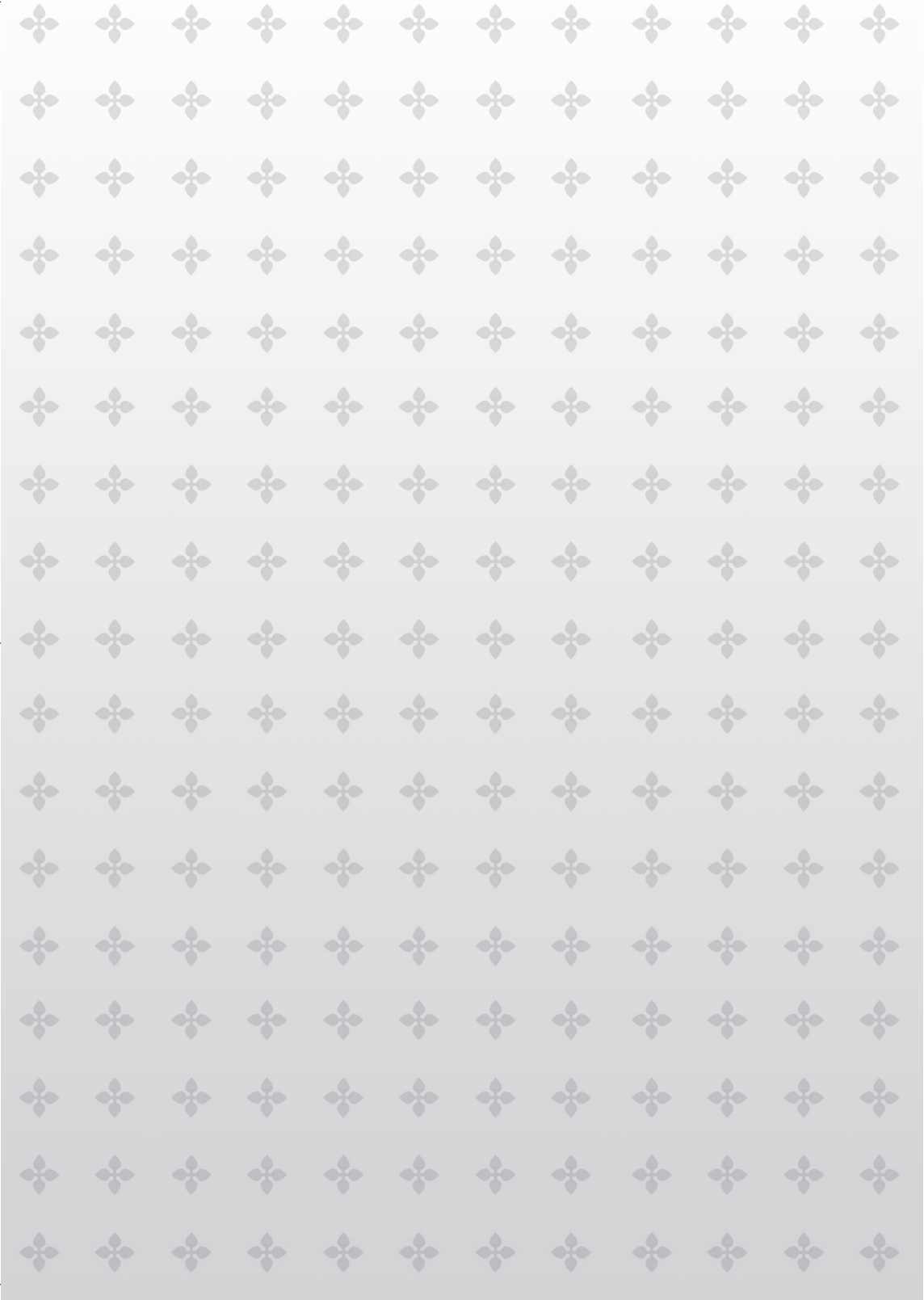

นรนาทกรม

ตรรคครป บณขจร. กรอนสวดภาคกลาง. นนงสออลำดบที่ ๔๕ สถาบัน

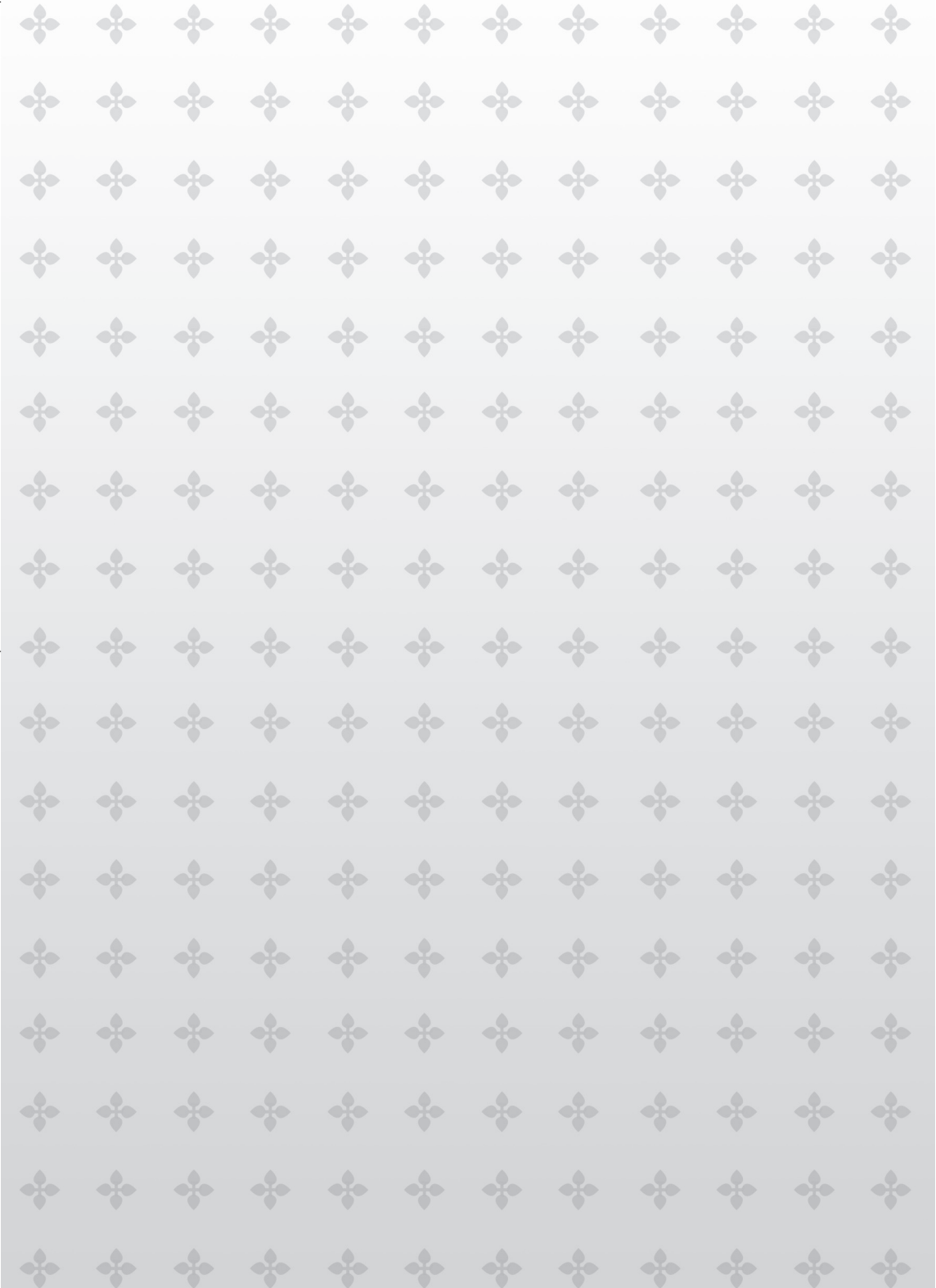
ทยศรษา จุฬาลงกรณมหารรทยาลย. กรุงเทพฯ : สถาบัน

ทยศรษา จุฬาลงกรณมหารรทยาลย, ๒๕๔๗.

חנאפרת

กาพย์เรื่อง “พระไชยสุริยา”

ยานี ๑๑

สະธะธะปะพะโหว่
 พ่อแม่แลศรฐา
 ข้าเจ้าเอา ก ข
 แก่ไขในเท่านี้
 จะร่ำคำต๋อไป
 ธรณีนีรธา
 ชื่อพระไชยสุริยา
 ชื่อว่าสุมาลี
 ข้าเฝ้าเหล่าเสนา
 พ่อคำมาแต่ไกล
 ไพรฟ้าประชาชี
 ทำไร่เขาโถนา
 อยู่มาหมั้นข้าเฝ้า
 ที่หน้าตาดิตี
 ต่ำเข้าเฝ้าลี้ขอ
 หาได้ให้ภริยา

พระศรีไตรสรณ
 เทวดาในราศี
 เข้ามาต๋อ ก กา มี
 ดิมิต้อย่าตรึก
 พอล่อโงกมารา
 เจ้าพาราสาธะถี
 มีสุตามเหต
 อยู่บุรีไม่มีย
 มีภริยาอะฉาลัย
 ได้อาศัยในพารา
 ขาวบุรีก็ปรีดา
 ได้ข้าอุปถาแลสาธิต
 ก็หาเยาอนาร
 ทำมโหรีที่เคหา
 เข้าแต่หอล่ออกามา
 ไต่โกลาให้เข้าเฝ้า

ไม่อ้ำคำพระเจ้า
 ถือน้อมข้าไท
 คตที่มีคู่
 ไตรเอาจ้างปดลามา
 ที่แพ้แก่ชนะ
 ขันอันก็ไต่ต
 ที่ขันถือน้อมพระเจ้า
 ผู้เฝ้าเหล่าเพธา
 ภิกษุสัพพะ
 ตาถาว่าลำนํ
 ไม่อ้ำคำผู้ใหญ่
 ที่ตมมีอะโย
 พาวราสาอะถิ
 ตูตถือน้อมแต่ใจ
 ผู้ที่มีฝมม
 ไส่คั่วฝ้าที่คอก
 ข้าเฝ้าเหล่าเสนา
 ถือน้อมข้าไท
 หาได้ไครหาเอา
 ผู้ที่มีอาญา

เหวไปเข้าภาษาไสย
 ถือน้อมไพรไส้ข้อคา
 คตไก่อห่มเฝ้าสุธา
 ให้สุธาก็ว่าดี
 ไส่ถือน้อมพระประเวณี
 ไส่คั่วตมมีอาญา
 ว่าไธเฝ้าเหล่าปดลามา
 ว่าไธบ้ำสาธะยา
 เสด็จก็ละพระสัพพะ
 ไปเร้วทำเจโก
 ศิระะไมไธโยไส
 ข้าบอโหมทนาไป
 ไครไม่มปราชไนไคร
 ที่ไครได้ไส่เอาพอ
 ทำคตไก่อห่ม
 อะไรล่อกก็เอาไป
 มิได้อาห่มข้าไท
 แต่น้ำไธไม่นำพา
 ไพรฟ้าเศร้างเปล่าสุธา
 ไส่คั่วตมไม่ปราชไน

ผีป่ามากระทำ
น้ำป่าเข้าธานี
ข้าเฝ้าเหล่าเสนา
ข้าบ่าลัวไล่ไป

พระนครมขาดบุรี
ก็ไม่มีที่อาศัย
หนีไปหาพาราไกล
ไม่มีใครในธานี ฯ

ฉบบ่ ๑๖

พระไชยสุริยาภูมิ
มาทีในล้งล้าเภา
ข้าอุปလာหาไปไผ่เบา
ก็เอยไปเในเกตรา
เผ่าแก่ชาวแม่แม่มา
ก็มาเในล้งล้าเภา
ตีม้าล่อขอไปไต้เสา
ล้าเภาก็ใช้ไปไป
เกตรามาเในน้ำไหล
ทีเในมหาธารี
พลูธาดาคัยเไม่มี
อยู่ทีเพระเกตุแลตุ

พาพระมเหสี
นารีทีเเยาว์
เสนเเสนา
อายุพยุเพลา
ค้ำเข้าเปล้าเไ
ราชานารี

ปลาทกระโห้โหลมาราห
มีอยู่ในน้ำคั่วไป

ราชาว่าเหว่หุทัย

มาในทะเลเอกรา

แลไปไม่ปะพสุธา

โพล์เพล้เวลารাত্রี

ราชาว่าแก่เสณี

อวรีนี้เท่าไคนา

ข้าเฝ้าแล้วแก่ราชา

อวรีนี้ไชร์ใหญ่โต

โหลมาแต่ในคอโค

มโหฬารล้ำน้ำโหล

บาลีมิได้แก้ไข

ผู้ใหญ่ผู้เฒ่าแล้วมา

อวมีพระยาสุกฤมา

กยาเท่าเขาศิริ

ชื่ออวพระยาลัมพาทิ

อวรีนี้โตเท่าไค

โยโหลโผผาธาไป

ฉะไกล์โพล์เพล้เวลา

เหวราปลาหุ

อวยพาคตาโคต

เปล้าไฉนัยนา

ไครรู้คดี

อวพระมหาร

แลไปใหญ่โต

ข้าพเจ้าเข้าเฝ้า

ใหญ่โตมโหฬาร

ไครรู้คดี

พจพระสุริย์ใส

แล้ไปไม่ปะพสุธา	ย่ดทำอรรธรา
ชีวาก็อะประลัย	
พอลปดมาในน้ำไหล	สกุณาถาไป
อาคัยที่ศิระปะปด	
ชะแ่งแล้ไปไกลตา	จำของอุปสา
ว่าขอสมากภัย	
อวรีที่เรดะไป	ไกลหรือว่าไกล
ข้าไหวอะขอมรดา	
ปดว่าข้าเฝ้าเขาอพา	มิได้ไปมา
อาคัยอยู่ต้ออรรณี	
สกุณาอาคัยชีว	ลาปลาจรัส
ผู้ทู่ฎาอาคัย	
ข้าเฝ้าเฝ้าแก่ภูวโนย	พระเฝ้าเข้าใจ
อภัยอ้าวเหอเอกา	
อ้าไปในทะเลเวรา	พายุใหญ่มา
ผตวาก็เหเซไป	
สมอก็เก่าเสื่อใบ	ทะเลปรุไป
น้ำไหลเข้าลำลำเสา	
ฝน้ำข้าไต่ใบเสา	เฝ้ากรรมข้าเอา
ลำเภาะยำคั่วไป	

ราชาศรั้งมือออรโท	เอาผ้าตะไบ
ต่อไว้ไม่ไกลกายา	
เจ้าแก่ขาวแม่เสนา	น้ำเข้าหูลา
จระเข้เหวศรั้งไป	
ราชานกรั้วไร	มีกรรมจำใจ
จำไปพอปะพสุธา	
มีไม้ไทรใหญ่ใบหนา	เข้าไปไต่ยา
เวลาพอคำรำไร ฯ	

สุรางคนางค์ ๒๘

ขึ้นใหม่ในกน

ก กา อ่าปน	ระคนกันไป
เ็นตุฏฐ	มานอนในไพร
มณฑลต้นไทร	แทนโพชชนัดสถาน
	สัณฐิติ
อันทาสามี	เทวียู่งาน
เฝ้าอยู่ดูแล	เหมื่อนแต่ก่อนกาล
ให้พระภูบาล	ตำราญญูญาณ

๔๔

ประเพณีการสวดใช้วิหารวราย

พระขนิษฐาองค์หนึ่ง

เชษฐาโอรสองค์

หม่อมหม่อมหม่อม

ภูธรสถิตินันต์

ให้ปิ่นภักษา

เย็นค่ำจั่ว

กันป่าภัยพาล

อันนั้นอันนี้

มีตาราการ

เป็นปริวาร

เห็นลิ้นคินฟ้า

ในป่าท้าว

มาลิตลี้ปาม

ใบก้านอรชร

เย็นค่ำน้ำฟ้า

ขึ้นชะงก

อายุพายุ

สวาทันอันอัน

วันกลิ่นเกสร

แต่นต์อศัลย์อัน

จั่วอันเย็นระวัน

อันทราวดาเคตอัน

กระแวนไพรไก่อัน

เตียนเพ็ญพานขัน

ปู่เจ้าเขาเงิน

กู่เกริ่นหากัน

สินธุพุดัน

ศรีวันศรีวันไหน

พระพินต้นอัน

โกศพระนคร

ตะกอนถนอมทุก

เข้าตุ้มสุริยน

ขึ้นพันเพริไกร

มีกรรมฉำไป

ในป่าอวัญ ๒

๔๕

ประเพณีการสวดใช้ฮีตท้าว

ฉบับ ๑๖

ขึ้นกงลงงำล้ำค้ำ

ทั้งกนปนกัน

ร่าพันมิ่งไม้ในตง

ไกรกว้างยางสูงระหง

ตะลิงปลิงปริงประยงค์

คันทรงสูงกลิ่นฝิ่นฝาง

มะม่วงพุดพดองของนาง

หล่นเกตุอันเถื่อนทาง

กินพลาตงเต็นพลาตงหว่องเนิน

เห็นกว้างย่างเยื้องข้าเลื่องเต็น เหมื่อนอย่างนางเชิญ

พระแสงล้ำอาจข้างเคียง

เขาสูงผ่องหงส์ลงเรียง

เรียวร้องข้องเลียง

ล้ำเนียงนำฟุ้งว้าง

กลางไพรไก่อ้นบรรเลง

ฟุ้งเลียงเพียงเพลง

ขอเลื่องล้ำเรียงเวียงว้าง

ขุนทองร้องกะไต้งโห่งดั่ง

เพียงข้องกลองระฆัง

แตรลั้งขี้ก่งสาดขานเลียง

กะลิงกะตางนางนวลนอ้นเรียง พระยาตลอดเคียง

แค้นเลียงอ้อไก่อโห่งเทง

ค้อนทองเลียงร้องป่องเป้ง

เพลีนฟุ้งว้าง

อ้อเก้งเรียวร้องลงเชิง

ฝูงละมั่งฝูงคินกิงเพลิง

ค่างแข็งแรงเริง

ย่นเบ้งบั้งหน้าตาโพลง

ป่าสูงย่งบางข้างโพล่ง
โยงกันเล่นน้ำคูล้ำไป ๆ

คั้งคะนึ่งผิงโผง

ขานี้ ๑๑

ขึ้นกกตกทุกซี่ยาก
มันเผือกเลื้อกเผาไฟ
รอนรอนอ่อนอัสตง
ช่อต้งน้ำครึ่งแดง
ลึงต่างครางโครกครอก
ชะนิ่วเวกถวน
ลูกนกยกปีกป้อง
แม่นกปีกปีกเคียง
ภูธรนอนเงินเขา
ตกปากจากศฤงคาร
ยากเย็นเห็นหน้าเจ้า
อยู่วังดั่งฉันทรา
เพ็ญทุกข์สุขโศกเศร้า
มิ่งขวัญอยู่อย่างถวน

แสนลำบากจากเวียนไชย
กินผลไม้ได้เป็นแรง
พระสุริยงเย็นยอแสง
แฝงเมฆเขาเงาเมรุธร
ฝูงจิ้งจอกออกเห่าหอน
นกหกร่อนนอวังเรียง
อ้าปากร้องช่อขี้เลี้ยง
เลี้ยงลูกอ่อนป้อนอาหาร
เตี้ยงคดลิ้งเคด้าเขาวาสัย
ส่งสวรณ์เองหมองพักตรา
สร้างโศกเศร้าเจ้าพี่อา
มาหม่นหมองละอองนวล
จะรักเจ้าเฝ้าสวน
นวลพักตร์น้องจะหมองตรี

ขวณขึ้นกตั้นกลักลิ้น
คตึงเคลัวเฝ้าขวณยี่

มีรูลิ้นกลักลิ้นมาลี
ที่ทุกขัรอันหย่อนเย็นทรอง ๑

ขานี ๑๑

ขึ้นกตบถักศุวรชัย
นกกทกรังรวง
แต่นดินถิ่นมนุษย์
ตึกกว้านบ้านเรือนโรง
บ้านช่องคลองเล็กใหญ่
ปลุกเพื่อนเตือนตะโกน
พิณพาทย์ระนาดร้อง
ระฆังตังดังแวง
ขุนนางต่างลุกฉิ่ง
พัดฉิ่งตังตึงตัง
พระสังฆ์สงฆากฎี
หุดวงซั้หมีหลวงเภา
พอกวัดปลัดเข้าบ้าน
ต้นไม้ไผ่เอนโอน

เสียงตรึนตรึนขึ้นเขาหลวง
ลัดดีทั้งปวงง่วงงุนโงง
เสียงดังตุ้พระเพลิงโพล่ง
โคลงคลอนเคล็ดอันเขี่ยอันโยน
บั้งตื้นไฟตกไอโชน
ลูกโกลดโผนโตนั่นเอง
ตะโพนกลองร้องเป็นเพลง
โห่่งห่งางแห่งแก่งก้างดั่ง
ทำนผู้หญิงฉิ่งยุตหลัง
พลั้งพลัดตกหกคะเมน
ฉิ่งอูตตุตตุตมื่อเณร
ดงโคตเลนเลนแผ่นผาดโผน
ลั่นต้อลั่นขานเข้โตน
ดิงค่างโชนโผนหกหัน

พอกฝีที่ปั้นลูก
 ชิกขิกระริกกัน
 สดององค์ทรงสังวาส
 ตื่นนอนอ่อนนอกใจ

ติดหมุกผูกตาพลัน
 ปั้นไม้ทันทันเต๋อโตใจ
 โลกธาตุหวาดทวนไหว
 เต็มไม้ได้ให้อาตุร

ขานี ๑๑

ขึ้นกบจบแม่กต
 ผาสุกรุกขมุล
 ระเบียบหลับเนตรนึ่ง
 เหม็นอนกับหลับสนิพนอน
 บำเพ็ญเลี้ยงเห็นจบ
 สวรรค์ขึ้นวิมาน
 เข้าผานานนบเต๋อน
 จำศีลกินวาตา
 วนนั้ตรันดินไหว
 เล็งตุ้ตุ้คัต
 ประกอบขอบเป็นผิต
 สัมผัสอันธพาล

พระตาบสนุขากุณท์
 พุนส์วิสต์ลั้ตถาวร
 เอนองค์อิงฟิงสิงขร
 ตั้งวรศีลอุกฤษฏาณ
 พ้นพิภพอุปถรรวาล
 ทานเห็นแฉ่งแหล่งโตกา
 ไม่เขยื่อนเคสื่อนกยา
 เป็นผาสุกทุกเต๋อนปี
 เกิดเหตุใหญ่ในปฐพี
 กาลกิติลีปะการ
 กลับฉวีตผิตโบราณ
 ผลาญคนชื้อถ้อลั้ตย์ธรรพ์

ลูกศิษย์คิดล้างครู
 ล้อเสียดเบียดเบียนกัน
 โสภลาภบาปปัด
 ธุระพสุธา
 บรรดาสามัญสัตว์
 ไตรยุคทุกขตระรัง

ลูกไม่รู้คุณพ่อแม่
 ดอบฆ่าฟันคือตมหา
 โฉมกัณฑ์พิศริษยา
 ป้อนเป็นบ้าฟ้ามบง
 เกิดอุบัติเหตุปาป
 ตั้งใจจะขอสวน ๖

ยานี ๑๑

ขึ้นกมสุมเตลอมอมวาร์ย
 ผู้ผ่านพาราสาธะถิ
 ชี้อตรงหลงเล่ห์เล่ห์
 บุรีดังลุ่มจมไป
 ประโยชน์จะโปรตุฏโนย
 เต็มไธล้าเรือเมตดา
 เปล่งเสียงเพียงพิณอินทรา
 ดงมาวันหนึ่งถึงตน
 เบียดเบียดเสียดสอจ้อจล
 ไปทนทุกชั้นนกกัลป์
 เมตดากรุณาสามัญ
 เป็นสุขทุกวันพรรษา

เอ็นดูภูบาล
 กตอกกลับอัปรี
 นิ่งนั่งตั้งใจ
 บอกล้อมรณา
 บาปกรรมนำตน
 ชาติได้ไปสรวรรต

สัมปัตติสัตว์มนุษย์ศรุธา	กลดอกกัลบัปฺรา
เทวาสัมบัติชัชวาล	
สุภเกษมเปรมปรีดิ์วิมาน	อัมมนำสำราญ
ศฤงคารห้อมล้อมพร้อมเพรียง	
กระฉับปี่สีขลุ่ยเสียดเสียง	ขับรำฉำเรียง
ล้ำเนียงนางฟ้าน่าฟัง	
เคหะพระกุศลหนุนหลัง	สิ่งใดใญ่หวั่ง
ได้ตั้งมุ่งมาดปรารถนา	
อุรฉะประสกสีกา	สวดมนต์ภาวนา
เปื่องพ่นน้ำฉะได้ไปสรวรรค์	
อบเหตน์เสรีอคำรำพัน	พระองค์ทรงธรรม
ต้นต้นเมฆาคดไคไล ฯ	

ฉบบ ๑๖

จันเกษมเลกกล่าวท้าวไท	ฟังธรรมน้ำใจ
เสียดมโหสถรัทถากล้ำหาญ	
เห็นภัยในขันธสันดาน	ตัดห่วงบ่วงมาร
ล้ำราญล้ำเรือดเมตตา	

สื่ององค์ทรงหน่งพัยคพา	ฉัดฉับกลีบขญา
รักษาตีลธือฤทัย	
เข้าคำทำกิดุพิธิ	กองงกณขัฏคัต
เป็นทีบุชาถาวร	
ปฐพีเป็นที่บรรณถรณ์	เอนองค์ลงนอณ
เหนือนอนเขนยเกยเตียร	
คำเข้าเอวกราตกวาดเตียน	เหนือนายากพากเพียร
เรียนธรรมบำเพ็ญเคร่งครัน	
ล้ำเรือดลือไต่ไปสรวรรค์	เสวยสุขทุกวัน
นานนับกับกัลป์พหุฉนตร	
ภุมราการุณสุนทร	ไฉ่ห้วงลี้ลั่นสน
เต็ก่อนอันเฝ้าเจ้าเรียน	
ก ข ก กา ว่าเวียน	หมุนไฉ่ค้อยเพียร
อ่านเขียนผลสมกมเกย	
ระดังตัวกลัดครุหนูเคย	ไฉ่เรียวเฉียวเหว
ภูเคยเข็ดหลาบขวาบเขวียว	
หันหวดปัดแลบแปลบเสียด	หยิกซ้ำซ้ำเขียว
อย่าเพียรเล่นหลงองจำ	
บอกไฉ่ให้ทราบบาปกรรม	เรียงเรียบเพียบทำ
แนะนำให้เจ้าเอวบุญ	

เดชะพระมหากษัตริย์
แบ่งบุญให้เราเจ้าเอ๋ย ฯ

ใครเห็นเป็นคุณ

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

๑. นายแก้วขวัญ วัชโรทัย	เลขาธิการพระราชวัง
๒. นายเสรี หวังในธรรม	ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง
ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๓๑
๓. นายพงษ์ศักดิ์ พยัคฆวิเชียร	กรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
๔. นางปรีศนา พงษ์ศักดิ์ศิริกุล	เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
๕. นายสมชาย เสียงหลาย	รองเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
๖. นางนพพร มุกดาภิณี	ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม

คณะทำงาน

๑. รองศาสตราจารย์ตรีศิลป์ บุญขจร
๒. นายบุญเตือน ศรีวรพจน์
๓. นายประสัท ทองอร่าม
๔. นายเกษม ทองอร่าม
๕. นายวัฒน์ บุญจับ
๖. นางเทวี บุญจับ
๗. นางสุนันทา มิตรงาม
๘. นางยุพา ทวีวัฒนะกิจบวร
๙. นางวิภา ปานประชา
๑๐. นางสุกัญญา เย็นสุข
๑๑. ว่าที่ ร.ต.ศักดิ์ชาย ขาวเหลือง
๑๒. นางวนิดา กุดสระ

ผู้ประสานงาน

นางวิภา ปานประชา

ศิลปกรรม

นางสาวกิ่งทอง มหาพรไพศาล